

Załącznik Nr 1

do Uchwały Nr VIII/76/2011 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 13 czerwca 2011 r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH W GMINIE STARY SĄCZ
NA LATA 2011 - 2017**

Kwiecień 2011

Spis treści

Rozdział 1 Opis stanu obecnego Gminy Stary Sącz	4
1.1 Charakterystyka Gminy Stary Sącz.....	4
1.2 Demografia Gminy Stary Sącz.....	5
1.3 Ruch naturalny ludności.....	7
1.4 Problemy społeczne w perspektywie Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu	10
1.5 Świadczenia rodzinne	19
1.6 Świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	23
Rozdział 2 Diagnoza problemów społecznych w Gminie Stary Sącz.....	25
2.1 Diagnoza problemów i potrzeb mieszkańców gminy Stary Sącz na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród klientów Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu	25
2.1.1 Sytuacja ekonomiczno – zawodowa	29
2.1.2 Dysfunkcje	32
2.1.3 Patologie	35
2.1.4 Styl życia mieszkańców Gminy Stary Sącz.....	37
2.2 Wywiady eksperckie z pracownikami socjalnymi.....	43
Rozdział 3 Analiza problemów społecznych w Gminie Stary Sącz	47
3.1 Analiza SWOT (silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń)...	47

3.2 Słabe strony, wady	48
3.3 Zagrożenia, trudności	52
3.4 Mocne strony	52
3.5 Szanse	54
3.6 Podsumowanie	55
Rozdział 4 Program strategii	57
4.1 Misja.....	57
4.2 Cele, działania, wskaźniki, realizatorzy.....	57
4.3 Realizacja i monitoring strategii.....	68
4.4 Prognoza zmian w zakresie objętym strategią.....	68
4.5 Podstawy prawne strategii	69

Rozdział 1. Opis stanu obecnego Gminy Stary Sącz.

1.1. Charakterystyka Gminy Stary Sącz

Gmina Stary Sącz jest jedną z 16 Gmin wchodzących w skład powiatu nowosądeckiego, należącego do województwa małopolskiego. Stary Sącz jedno z najstarszych miast w Polsce (prawa miejskie od 1257 r.) położony jest w płaskim dnie Kotliny Sądeckiej, w widłach rzek Dunajca i Popradu, na wysokości ok. 320 m n.p.m. W wyniku przeprowadzonej reformy samorządowej od stycznia 1999 roku Gmina Stary Sącz należy do nowego, samorządowego województwa małopolskiego z siedzibą w Krakowie, zaś stolica dotychczasowego województwa - miasto Nowy Sącz, stało się siedzibą powiatu nowosądeckiego. Gmina graniczy od zachodu z malowniczo położonymi gminami Łącko i Podegrodzie, od północnego-zachodu z gminą Nowy Sącz, od południa z gminą Rytro i od wschodu – gminą Nawojowa. Gmina zajmuje powierzchnię 101 km², z czego obszar miejski to 15 km² a wiejski 86 km² (GUS 2009). Gmina składa się z miasta Stary Sącz i wsi: Mostki, Gołkowice Górne i Dolne, Gaboń, Skrudzina, Moszczenica Niżna i Wyżna, Barcice Dolne i Górne, Łazy Biegonickie, Myślec, Popowice, Wola Krogulecka i Przysietnica.

Na terenie Starego Sącza zachowały się liczne zespoły i obiekty zabytkowe. Walory urbanistyczne miasta oraz konieczność zachowania pięknej skarpy wschodniej z klasztorem SS Klarysek stały się podstawą uznania Starego Sącza za rezerwat urbanistyczny i objęcie jego zabudowy ochroną konserwatorską. Dzisiaj Stary Sącz jest członkiem kapituły Najstarszych Miast w Polsce, oraz wpisany został do Programu Rządowego IV MKiS Ratowania Miast Historycznych. Na uwagę zasługują tu nie tylko klasztor klarysek i kościół parafialny pod wezwaniem św. Elżbiety, dominujące w panoramie Starego Sącza, lecz setki domów mieszkalnych wypełniających zabytkowe układy urbanistyczne średniowiecznego Starego Sącza, późnośredniowiecznych i nowożytnych przedmieść, pochodzącej z końca XVIII wieku kolonii austriackiej¹.

¹ Z.Beiersdorf, B.Krasnowolski, *Stary Sącz – zarys historii rozwoju przestrzennego*, s.88, Kraków 1985, Wydawnictwo Literackie.

Gęstość zaludnienia jest to stosunek przyporządkowujący liczbę ludności do powierzchni wyrażonej w km². Według danych GUS za rok 2010 gęstość zaludnienia dla Małopolski wynosi 217 os/km², natomiast dla powiatu nowosądeckiego 131 os/km². Dla Gminy Stary Sącz gęstość zaludnienia wynosi 224 os/km², przy czym, aż 601 os/km² na terenie miasta i 158 os/km² na terenach wiejskich. Gęstość zaludnienia Gminy Stary Sącz znacznie przewyższa współczynnik gęstości zaludnienia powiatu i mniej wyraźnie województwa.

1.2. Demografia Gminy Stary Sącz

Gmina Stary Sącz zamieszkiwana jest przez 22 666 osób, z czego 13 653 (60,2% ogółu) osób zamieszkuje tereny wiejskie a 9013 miejskie (GUS, czerwiec 2010). Wśród osób zamieszkujących Gminę Stary Sącz nieznacznie większość stanowią kobiety, których liczba wynosi 11 425, mężczyźni 11 241 (GUS, czerwiec 2010). Poniższa tabela porównuje strukturę demograficzną Gminy Stary Sącz ze strukturą całego województwa małopolskiego.

Tabela 1. Stan i struktura ludności w przekroju terytorialnym

Stan ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania na czerwiec 2010 r.					
Rejon	Ogółem	Mężczyźni		Kobiety	
		wieś	miasto	wieś	miasto
Gmina Stary Sącz	22 666	6877	4364	6776	4649
Małopolska	3 304 337	831 329	769 851	845 137	858 020

(Źródło: GUS)

Populacja Gminy Stary Sącz stanowi 6,8 promila populacji całego województwa małopolskiego. Współczynnik feminizacji dla Gminy Stary Sącz wynosi 101% a dla województwa małopolskiego 106%. Oznacza to, że w Gminie Stary Sącz na 100 mężczyzn „przypada” 101 kobiet a w województwie proporcja ta wynosi 106 kobiet na 100

mężczyzn. Natomiast na terenach wiejskich Gminy Stary Sącz zaobserwować możemy przewagę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet i współczynnik maskulinizacji na poziomie 101% (101 mężczyzn przypada na 100 kobiet).

Tabela 2. Ludność według miejsca zamieszkania w wieku (stan na 31.XII.2009 r.)

Ludność według miejsca zamieszkania w wieku:							
Rejon	Przedprodukcyjnym		Produkcyjnym		Poprodukcyjnym		Razem
	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	
Gmina Stary Sącz	2875	2679	7389	6753	932	1938	22 566
Powiat Nowosądecki	26 763	25 220	65 173	58 617	8929	17 999	202 701
Małopolska	337 669	322 238	1 088 471	1 010 915	171 926	367 051	3 298 270

(Źródło: GUS)

Na tle województwa małopolskiego Gmina Stary Sącz posiada większy o 4,6 % odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, jest on równocześnie mniejszy o 1,1% od odsetka tych osób w skali powiatu. Zarówno w perspektywie gminnej jak i powiatowej oraz wojewódzkiej wśród osób w wieku przedprodukcyjnym dominuje płeć męska. Natomiast analizując osoby w wieku produkcyjnym obserwujemy największy procentowy udział tych osób w stosunku do ogółu mieszkańców w skali województwa (63,7%), niewiele mniejszy w skali Gminy Stary Sącz (62,7% osób w wieku produkcyjnym w stosunku do łącznej liczby osób zamieszkałych na terenie Gminy). W skali powiatu udział ten wynosi 61%. Gmina Stary Sącz wyróżnia się również mniejszym procentem osób w wieku poprodukcyjnym (12,7% ogółu mieszkańców) w stosunku do powiatu

nowosądeckiego (13,3 % ogółu mieszkańców) i województwa małopolskiego (16,3% ogółu mieszkańców). Ogólnie mężczyzn w wieku poprodukcyjnym zarówno w gminie jak i w powiecie oraz województwie jest znacznie mniej od kobiet w tym wieku. Jest to pokłosie II wojny światowej w wyniku, której zginęło wielu mężczyzn, którzy dziś znajdowaliby się w wieku poprodukcyjnym i przede wszystkim faktu, że według danych GUS przeciętna długość życia kobiet w Polsce jest o około 8 lat dłuższa aniżeli mężczyzn. Jak wynika z powyższej analizy Gmina Stary Sącz charakteryzuje się młodszą populacją zarówno w stosunku do województwa jak i powiatu.

1.3. Ruch naturalny ludności

Poniższa tabelka charakteryzuje kolejny wskaźnik demograficzny, jakim jest liczba urodzeń i zgonów niemowląt w roku 2009.

Tabela 3. Urodzenia żywe i zgony niemowląt

Urodzenia żywe i zgony niemowląt (stan na 31.XII.2009 r)		
Rejon	Urodzenia	Zgony niemowląt
Gmina Stary Sącz	253	4
Małopolska	37 286	186
Powiat Nowosądecki	2774	21

(Źródło: GUS)

Z powyższej tabeli wynika, że współczynnik rodności na terenie Gminy Stary Sącz wynosi 11,2, więc na 1000 mieszkańców Gminy rodzi się 11 dzieci. Współczynnik ten dla województwa małopolskiego jest niemal identyczny jak dla Gminy Stary Sącz i wynosi 11,3 natomiast w całym powiecie nowosądeckim na 1000 mieszkańców rodzi się średnio około 14 dzieci, gdyż współczynnik rodności wynosi 13,7.

Tabela 4. Zgony

Zgony (stan na 31.XII.2009 r)	
Rejon	Ilość zgonów w 2009
Gmina Stary Sącz	163
Małopolska	29 840
Powiat Nowosądecki	1 520

(Źródło: GUS)

Roczny współczynnik zgonów w Gminie wynosi 7,2, co oznacza, że na 1000 mieszkańców następuje 7 zgonów rocznie. Współczynnik zgonów jest nieco wyższy dla powiatu nowosądeckiego i wynosi 7,5, zaś w skali województwa 9.

Tabela 5. Małżeństwa

Małżeństwa (stan na 31.XII.2009 r)	
Rejon	Ilość małżeństw w 2009 r.
Gmina Stary Sącz	196
Małopolska	21 801
Powiat Nowosądecki	1583

(Źródło: GUS)

Współczynnik zawierania związków małżeńskich w Gminie wynosi 8,7, czyli na 1000 osób zawieranych jest prawie 9 związków małżeńskich rocznie. Wskaźnik ten jest wyższy niż dla województwa Małopolskiego, w którym wynosi 6,6 i powiatu nowosądeckiego, gdzie jest na poziomie 7,8. Przyrost naturalny, czyli różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w Gminie wynosi 90, w skali powiatu 1254 a województwa 7446.

Współczynnik przyrostu naturalnego dla Gminy jest na poziomie 4,0, czyli na 1000 mieszkańców przybывают średnio rocznie 4 osoby, jest to mniejsza liczba niż dla powiatu, w którym współczynnik przyrostu naturalnego wynosi 6,2 i dla województwa 6,6. Współczynnik dynamiki demograficznej wskazuje, że na 100 zgonów przypada 155 urodzeń rocznie w Gminie.

Tabela 6. Migracje stałe i czasowe 2009 r na terenie Gminy Stary Sącz (31.XII 2009 r)

	Migracje stałe			Migracje czasowe		
	Napływ	Odpływ	Saldo	Zameldowani czasowo	Mieszkańcy czasowo nieobecni	Saldo
Razem	211	207	4	276	372	- 96
Miasto	86	87	-1	180	173	7
Wieś	125	120	5	96	199	-103

(Źródło: GUS)

Powyzsza tabela pokazuje, że napływ mieszkańców do Gminy Stary Sącz nieznacznie przewyższa odpływ, zaobserwować można też, że większe ruchy migracyjne mają miejsce na gminnych terenach wiejskich, gdzie większy jest zarówno napływ jak i odpływ ludności. Mieszkańcy czasowo nieobecni przeważają na terenach wiejskich. Jest ich znacznie więcej niż meldowanych na pobyt czasowy, natomiast na terenie miasta jest niemal o połowę mniej takiej ludności.

Tabela 7. Migracje stałe ludności według kierunków w roku 2009 r na terenie Gminy Stary Sącz (31.XII.2009 r.)

	Napływ wewnętrzny				Odpływ wewnętrzny			
	Ogółem	Z miasta	Ze wsi	Z zagranicy	Ogółem	Do miasta	Na wieś	Za granicę
Razem	211	112	89	10	207	108	91	8
Miasto	86	40	40	6	87	42	42	3
Wieś	125	72	49	4	120	66	49	5

(Źródło: GUS)

W ramach wewnętrznego ruchu wędrownego, w 2009 r. w mieście Stary Sącz zanotowano napływ migracyjny obejmujący 211 osób, z czego z terenów wsi – 89 osób, z zagranicy 10 osób. Większość ludności napływowej (125 osób) zamieszkała na terenach wiejskich. Odpływ migracyjny w Gminie Stary Sącz dotyczył 207 osób, z których 91 wyprowadziło się na wieś. Ze wsi wymeldowało się w tym czasie 120 osób; do miasta przeniosło się 66 spośród nich. W roku 2009 za granicę wyprowadziło się 8 mieszkańców Gminy. Do miasta Stary Sącz przybyło do końca roku 2009, 86 osób, natomiast 87 opuściło teren Starego Sącza (42 osoby do miast, 42 na wieś, 3 za granicę).

1.4. Problemy społeczne w perspektywie Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu

Pomoc społeczna jest instytucją udzielającą pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodów:

- 1) ubóstwo;
- 2) sieroctwo;
- 3) bezdomność;
- 4) bezrobocie;
- 5) niepełnosprawność;

- 6) długotrwała lub ciężka choroba;
- 7) przemoc w rodzinie;
- 7a) potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 8) potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 10) brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- 11) trudność w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- 12) trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizm lub narkomania;
- 14) zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy społecznej jest podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jednym z najważniejszych problemów społecznych zarówno w skali Polski jak i w skali Gminy Stary Sącz jest zjawisko bezrobocia, które bardzo często prowadzi do ubóstwa. W miesiącu listopadzie 2010 r stopa bezrobocia (stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie w danej populacji) w skali kraju wyniosła 11,7 %, w województwie małopolskim stopa ta była niższa i wynosiła 9,9%,

jednak w powiecie nowosądeckim wynosiła już 17,8% (dane GUS, PUP Nowy Sącz). Z powyższego wyliczenia wynika, że w powiecie nowosądeckim problem bezrobocia jest znacznie większy niż w pozostałej części województwa a także w skali kraju. W PUP Nowy Sącz na koniec III kwartału 2010 r. zarejestrowanych było 1328 osób z terenu Miasta i Gminy Stary Sącz, z czego 800 (60,2%) zamieszkiwało tereny wiejskie. Bezrobocie na terenie Gminy Stary Sącz dotyka częściej kobiet (761) niż mężczyzn (57,3% ogółu, PUP Nowy Sącz).

Tabela 8. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy z terenu Miasta i Gminy Stary Sącz:

Problem	Liczba osób
W wieku do 25 roku życia	126
Ukończyły szkołę Wyższą do 27 roku	11
Długotrwale bezrobotne	228
Kobiety, nie pracujące po urodzeniu dziecka	61
Powyżej 50 roku życia	91
Bez kwalifikacji zawodowych	86
Bez doświadczenia zawodowego	154
Bez wykształcenia średniego	205
Samotne wychowanie dziecka do 18 roku życia	23
Po odbywaniu kary pozbawienia wolności	0
Niepełnosprawni	28

(Źródło: Dane PUP Nowy Sącz, III kwartał 2010)

Zaznaczyć należy, że powyższe dane nie obejmują tzw. bezrobocia ukrytego, czyli osób, które nie rejestrują się w Urzędzie Pracy, podejmując sezonowe prace dorywcze. Powyższa tabela wskazuje, że na terenie Miasta i Gminy Stary Sącz istnieje spora grupa osób długotrwale bezrobotnych, bez wykształcenia co najmniej średniego i bez doświadczenia zawodowego. Ten stan spowodowany jest zmniejszeniem liczby miejsc pracy dla ludzi słabo wyedukowanych i nie posiadających doświadczenia

zawodowego na współczesnym rynku pracy, który wymaga specjalistycznych kwalifikacji. Tabela 9 prezentuje jak w latach 2005 – 2010 r. rozkładała się struktura rodzin i osób korzystających z pomocy OPS Stary Sącz, w których występował problem bezrobocia

Tabela 9. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny bezrobocia w latach 2005 – 2010.

Rok	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny bezrobocia	Liczba osób w rodzinach
2005 r.	443	2071
2006 r.	401	1794
2007 r.	314	1365
2008 r.	252	1039
2009 r.	291	1161
2010 r.	326	1232

(Źródło: Dane własne OPS Stary Sącz)

Tabela 9 udowadnia, że od roku 2005 nastąpił znaczny spadek liczby rodzin, którym zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia. Najmniejsza liczba rodzin korzystała ze świadczeń OPS Stary Sącz z tego tytułu w roku 2008, od tego czasu w kolejnych latach zaobserwować możemy nieznaczną tendencję wzrostową, jednak liczba rodzin korzystających z pomocy OPS z powodu bezrobocia w latach 2009 – 2010 jest nadal mniejsza niż w latach 2005 – 2007, pomimo tego problem bezrobocia uznać należy jako jeden z najistotniejszych problemów Gminy Stary Sącz. W roku 2009 Gmina Stary Sącz uplasowała się na III miejscu wśród gmin o najwyższym poziomie bezrobocia zarejestrowanych osób w powiecie nowosądeckim (12,19 % ogółu bezrobotnych z terenu powiatu, dane PUP Nowy Sącz). Wysoki poziom bezrobocia na terenie Gminy Stary Sącz uniemożliwia realizację celów osobistych i zawodowych znacznej grupie mężczyzn a zwłaszcza kobiet, pogłębiając obszary ubóstwa prowadzi do marginalizacji i wykluczenia społecznego całych rodzin.

Kolejnym istotnym problemem przyczyniającym się do powstawania ubóstwa i wykluczenia społecznego jest niepełnosprawność. Zbiorowość osób niepełnosprawnych

dzieli się na 2 podstawowe grupy: osoby niepełnosprawne prawnie, czyli te, które posiadają odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony oraz osoby niepełnosprawne biologicznie, tj. takie, które nie posiadają orzeczenia, ale odczuwają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych. Kryterium zakwalifikowania danej osoby do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie jest posiadanie przez tą osobę aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający dla osób w wieku 16 lat i więcej, bądź uprawnienia do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego dla dzieci poniżej 16 roku życia. Współczesny społeczny model niepełnosprawności odchodzi od tradycyjnego rozumienia niepełnosprawności jako osobistego problemu człowieka jako jednostki.

Nie zaprzeczając konieczności indywidualnego i podmiotowego traktowania niepełnosprawnej osoby i podejmowania działań rehabilitacyjnych, wspierających ją w likwidowaniu skutków uszkodzenia i dążenia do jak najpełniejszego wykorzystania jej życiowych możliwości, osadza te działania w realiach otoczenia społecznego, w których przyszło osobie niepełnosprawnej funkcjonować. Niepełnosprawność traktowana jest, więc obecnie w dwóch wymiarach – indywidualnym i społecznym, jako problem dotyczący szerokie wspólnoty ludzi, przy czym zdecydowanie silniejszy akcent kładzie się na wymiar społeczny, w którym podkreśla się równość szans². Mimo nieustannych dążeń do spełnienia tego postulatu we współczesnych społeczeństwach nadal istnieje wiele trudności, które stoją przed osobami niepełnosprawnymi. Zmiany w kierunku zniesienia barier architektonicznych i komunikacyjnych postępują dziś co prawda systematycznie, lecz bardzo wolno. Również na terenie Gminy Stary Sącz problem niepełnosprawności jest widoczny. Poniższa tabela obrazuje rozkład osób i rodzin, które korzystały z pomocy tutejszego ośrodka z przyczyny niepełnosprawności w latach 2005 – 2010 r.

²L.Marszałek, „*Społeczny kontekst niepełnosprawności*”, s.339, w: *Seminare – Poszukiwania naukowe*, wyd. Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego.

Tabela 10. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny niepełnosprawności w latach 2005 – 2010

Rok	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny niepełnosprawności	Liczba osób w rodzinach
2005 r.	281	1049
2006 r.	278	959
2007 r.	235	779
2008 r.	239	750
2009 r.	262	812
2010 r.	278	841

(Źródło: Dane własne OPS Stary Sącz)

Z powyższej tabeli wynika, iż liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy OPS Stary Sącz z tytułu niepełnosprawności w latach 2005 – 2010 r. pozostaje praktycznie niezmienna. Na przestrzeni tych lat zmniejszyła się natomiast liczba osób w rodzinach i osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. W latach 2005 – 2010 r. zwiększyła się liczba niepełnosprawnych osób samotnych lub samotnie gospodarujących korzystających ze wsparcia co pokazuje tabela 11.

Tabela 11. Liczba osób samotnych korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z powodu niepełnosprawności w latach 2005 -2010

Rok	Liczba osób samotnych lub samotnie gospodarujących korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z powodu niepełnosprawności
2005 r.	59
2006 r.	71
2007 r.	72
2008 r.	83
2009 r.	86
2010 r.	98

(Źródło: Dane własne OPS Stary Sącz)

Kolejnym problemem o dużym negatywnym wydźwięku społecznym jest alkoholizm. Jest on o tyle trudny do zdiagnozowania, że stanowi dla wielu osób czy rodzin problem wstydlivy, jako zjawisko piętnowane społecznie prowadzące często do stygmatyzacji w środowisku zamieszkania nie tylko osób nadużywających alkoholu ale także ich rodzin. W Gminie Stary Sącz działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, której celem jest udzielanie pomocy osobom uzależnionym oraz ich rodzinom. Poniższa tabela obrazuje rozkład osób zgłoszonych do GKRPA w Starym Sączu w latach 2006 – 2010.

Tabela12.Liczba osób zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starym Sączu w latach 2006 – 2010.

Rok	Liczba osób zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starym Sączu w latach 2006 – 2010.
2006 r.	53
2007 r.	42
2008 r.	50
2009 r.	58
2010 r.	42

(Źródło: GKRPA w Starym Sączu)

W latach 2006-2010 liczba osób zgłaszanych na GKRPA wahała się pomiędzy 42 a 58, co w skali Gminy stanowi tylko niewielki odsetek w stosunku do ogółu mieszkańców Gminy, zważywszy na fakt, że większość zgłoszeń dokonywana jest przez pracowników socjalnych, policję, prokuraturę, kuratorów a tylko znikomy procent zgłoszeń pochodzi od członków rodziny osób nadużywających alkoholu należy uznać, że w społeczności Gminy Stary Sącz istnieje faktyczna bariera psychologiczna, bariera wstydu przed podzieleniem się problemem swojej rodziny ze służbami, które mogą okazać się pomocne w ich rozwiązaniu. Wartym zaznaczenia jest fakt, że zgłoszeń do GKRPA praktycznie nie dokonują osoby, które same dotknięte są problemem alkoholizmu.

Tabela13. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sączu z przyczyny ubóstwa.

Rok	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny ubóstwa	Liczba osób w rodzinach
2005 r.	438	2050
2006 r.	439	1921
2007 r.	380	1610
2008 r.	344	1359
2009 r.	395	1549
2010 r.	423	1596

(Źródło: Dane własne OPS Stary Sącz)

Największa liczba rodzin korzysta ze wsparcia OPS Stary Sącz z powodu ubóstwa. Dla osób w rodzinie próg dochodowy kwalifikujący do objęcia pomocą z tego tytułu wynosi 351 zł, natomiast dla osób samotnych/samotnie gospodarujących 477 zł. W Gminie Stary Sącz w ostatnich dwóch latach nastąpił ponowny wzrost liczby osób dotkniętych problemem ubóstwa. Wzrost ten nastąpił po okresie spadku przypadającym na lata 2007 – 2008. Wydaje się on jednak łatwiejszym do zrozumienia, gdy weźmiemy pod uwagę eskalację kosztów utrzymania rodzin i utrzymującą się tendencję dużego bezrobocia w powiecie nowosądeckim i Gminie Stary Sącz. W stosunku do roku 2005 spadła natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny ubóstwa, co można interpretować w sposób dwójaki, mianowicie problem ubóstwa niekoniecznie musi być łączony z wielodzietnością (co pokazuje tabela 14), po drugie następuje wzrost liczby osób samotnych odczuwających potrzebę uzyskania wsparcia ze strony OPS z przyczyny ubóstwa.

Tabela 14. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny wielodzietności

Rok	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS Stary Sącz z przyczyny wielodzietność	Liczba osób w rodzinach
2005 r.	58	404
2006 r.	56	537
2007 r.	35	233
2008 r.	38	246
2009 r.	35	221
2010 r.	38	240

(Źródło: Dane własne OPS Stary Sącz)

1.5. Świadczenia rodzinne

Realizacją ustawy o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 r. (Dz. U. 2003 r. Nr 228 poz. 2255 z późn. zm.) w Gminie Stary Sącz zajmuje się wytypowana do tych spraw komórka Ośrodka Pomocy Społecznej. Świadczenia rodzinne stanowią znaczny dodatek do budżetów domowych. Składają się one z:

- zasiłków rodzinnych oraz dodatków do zasiłków rodzinnych
- jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia się dziecka
- zasiłków pielęgnacyjnych
- świadczeń pielęgnacyjnych.

Z racji niskich dochodów ze świadczeń rodzinnych korzysta wiele rodzin. W 2010 roku liczba 5511 osób pobrała różnorakie świadczenia rodzinne. Stanowi to aż 25%

procent wszystkich mieszkańców gminy. Odzwierciedlają to liczby. W 2010 roku na świadczenia rodzinne wydano 7 722 464 zł. Kwotę tę rozdysponowano na 67 496 jednostkowych świadczeń, które wahają się, w zależności od rodzaju, w zakresie od 50 do 1000 zł. Średnio na każde świadczenie przypada 114 zł.

5 777 288 zł pochłonęły zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych – 75% ogółu wydatków. Świadczenia te podzielono na 60 046 jednostkowych świadczeń. Zasiłki rodzinne oraz dodatki do nich są głównie związane z wydatkami na wychowanie oraz edukację dzieci do 18 bądź 21 roku życia (jeżeli się uczą, oraz jeszcze dłużej w nielicznych przypadkach). W gminie osób do 21 roku życia jest około 7 100. Wśród nich 3151 korzysta z zasiłków rodzinnych.

Odrębną kwestią są zasiłki pielęgnacyjne przyznawane bez względu na kryterium dochodowe. Są one związane z niepełnosprawnością i przybliżają skalę tego problemu. W 2010 roku osób niepełnosprawnych (dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością, osób o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności), którym przyznano zasiłek pielęgnacyjny było 432.

Tabela 15. Rodzaje niepełnosprawności uprawniające do korzystania z zasiłków pielęgnacyjnych w Gminie Stary Sącz

Rodzaj niepełnosprawności	Liczba osób
Znaczny stopień	174
Umiarkowany, powstały przed 21 rokiem życia	129
Dzieci niepełnosprawne	129

(Źródło: Baza danych Komórki Świadczeń Rodzinnych w Starym Sączu)

Do tego grona należy doliczyć też pozostałe osoby niepełnosprawne, którym nie należy się zasiłek pielęgnacyjny. Blisko 2% mieszkańców gminy jest osobami

niepełnosprawnymi. Skala tego problemu jest więc znaczna. Koszty leczenia, rehabilitacji i opieki osób chorych muszą pochłaniać sporą część budżetów gospodarstw domowych.

Wychodząc na przeciw temu wyzwaniu znowelizowano ustawę o świadczeniach rodzinnych. Obecnie bliscy krewni mogą sprawować opiekę nad osobą niepełnosprawną i jednocześnie uzyskać uprawnienie do świadczenia pielęgnacyjnego w kwocie 520 zł miesięcznie, które jest traktowane jako substytut dochodów osiąganych z pracy. Z tej formy pomocy korzysta 175 osób, liczba ta szybko rośnie. W ten sposób kwestia opieki nad osobami chorymi jest w sporej części rozwiązana, ponieważ formalnie jest ustanowiony opiekun i jest on opłacany z publicznych pieniędzy. Zdejmuje to z barków Państwa, w uzasadnionych przypadkach, obowiązek zapewnienia osobom chorym całodobowej opieki.

W jaki sposób rzeczywiście jest ta opieka sprawowana, to odrębny problem. Należałoby ustanowić pewien monitoring efektywności tego działania, tak aby mieć pewność, że z jednej strony publiczne pieniądze nie są marnotrawione, z drugiej, że osoby wymagające opieki należycie ją otrzymują.

Tabela 16. Informacje na temat rodziny pobierających świadczenia rodzinne wg. stanu rodzin

	Rodziny pełne	Rodziny niepełne
Rodziny bez dziecka niepełnosprawnego	1348	265
Rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym	127	19

(Źródło: Baza danych Komórki Świadczeń Rodzinnych w Starym Sączu)

Tabela 17. Informacje na temat rodziny pobierających świadczenia rodzinne wg. dochodu rodzin

Dochody rodzin	Liczebność
Do 100 zł	246
100,01 - 252	511
252,01 – 400	545
400,01 – 504	387
Powyżej 504	70
Razem	1759

Tabela 18. Informacje na temat rodziny pobierających świadczenia rodzinne wg. ilości dzieci w rodzinie

Rodziny	Liczebność
pobierające świadczenia rodzinne	1845
pobierające zasiłki rodzinne, w tym	1759
na 1 dziecko	613
na 2 dzieci	642
na 3dzieci	339
na 4 i więcej dzieci	165

(Źródło: Baza danych Komórki Świadczeń Rodzinnych w Starym Sączu)

Z powyższych zestawień wynika, że wśród beneficjentów świadczeń rodzinnych co piąta rodzina jest rodziną niepełną, a w 1 na 10 znajduje się dziecko niepełnosprawne. U blisko 74% rodzin dochód oscyluje od 0 do 400 zł na osobę miesięcznie, czyli wokół minimum socjalnego określonego w ustawie o pomocy społecznej. Najwięcej jest rodzin z dwojgiem dzieci – 35%, tuż za nimi są rodziny z jednym dzieckiem – 33%. Rodziny z trójką dzieci – 18%, z czwórką i więcej – 9%. Statystyki te potwierdzają tezę o odejściu od tradycji wielodzietnych rodzin i skierowania się ku modelowi „2+2” lub „2+1”.

1.6. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

Istotną kwestią w gminie jest realizacja zadań przewidzianych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2007 r., Nr 192 poz. 1378 z późn. zm.). Zadania te „z natury” łączą się ze sprawami trudnymi, ponieważ ustanowienie alimentów na dzieci od ich rodziców zawsze poprzedza konflikt spowodowany rozkładem relacji małżeńskiej oraz rodzicielskiej. Problemy społeczne jakie pojawiają się tutaj to między innymi: samotne wychowywanie dzieci, sprawy sądowe o rozwód, separację, o opiekę na dziećmi, o alimenty, a także długi dłużników alimentacyjnych. W gminie Stary Sącz 114 osób jest uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

Tabela 19. Liczba osób uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Liczba osób uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego, z tego w wysokości:	Liczba osób
do 100 zł	0
od 100,01 do 200 zł	30
od 200,01 do 300 zł	29
od 300,01 do 400,00 zł	24
od 400,01 do 500 zł	31
Razem	114

(Źródło: Baza danych Komórki Świadczeń Rodzinnych w Starym Sączu)

Z powyższej tabeli wynika, że najwięcej osób uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego pobiera kwotę w zakresie od 400 do 500 zł (w większości

przypadków jest to 500 zł). Jest to wynik zabiegów osób uprawnionych do podnoszenia wysokości alimentów, tak aby świadczenia z funduszu alimentacyjnego pobierać w maksymalnym, przewidzianym w ustawie wymiarze. Relatywnie świadczenia te są niewspółmiernie wysokie w stosunku do świadczeń rodzinnych, co może powodować pokusę ich uzyskania nawet kosztem rozbicia rodziny.

Innym niepokojącym zjawiskiem jest efekt „dziedziczenia” uprawnień alimentacyjnych tzn., że dzieci wychowywane w rodzinach, w których były zasądzone alimenty, z dużym prawdopodobieństwem zasądzą alimenty od swoich przyszłych partnerów.

Niespłacone alimenty powodują „spirale zadłużenia” wśród dłużników alimentacyjnych. Nielicznym udaje się wyrównać długi, których wierzycielami są:

- Burmistrz Starego Sącza (na mocy ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów Dz. U. z 2007 r., Nr 192 poz. 1378 z późn. zm.) oraz jej poprzedniczka ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz. 732 z późn. zm.)),
- osoba uprawniona oraz
- stary, „ZUS - owski” fundusz.

Liczba dłużników alimentacyjnych, którzy przebywają w gminie to 32 osoby. 118 dłużników jest zaangażowanych w postępowania mające na celu ich zawodową aktywizację i odzyskanie zobowiązań alimentacyjnych. Znaczna część z tych osób uchyla się przed spłatą zobowiązań, ukrywa majątki, przebywa za granicą. Wielotysięczne długi powodują, że znikają z życia społecznego. Paradoksalnie najgorszą sytuację mają ci dłużnicy, którzy posiadają legalne lecz nieduże źródła dochodów: emerytury, renty, minimalne płace. Dochody te w pełnej wysokości ledwo starczą na życie, a co dopiero w przypadku ich zajęcia

Rozdział 2. Diagnoza problemów społecznych w Gminie Stary Sącz.

2.1. Diagnoza problemów i potrzeb mieszkańców gminy Stary Sącz na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród klientów Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu.

Termin „diagnoza społeczna” może być rozumiany na wielorakie, choć bliskoznaczne sposoby. Po pierwsze „diagnoza społeczna” w szerokim znaczeniu odnosi się do poszukiwań badawczych mających zarówno cel poznawczy (naukowy), jak i praktyczny. Są to, więc wszelkie społeczne badania empiryczne, w których zbiera się dane szczegółowe, porządkuje je i interpretuje w celu odpowiedzi na pytania charakterystyczne dla badań diagnostycznych (Jak jest?, Co to jest?, Dlaczego?). W drugim ujęciu diagnozę odnosi się tylko do badań prowadzonych z pobudek praktycznych tak jak Jerzy Sztumski, który jako efekt badań dla potrzeb praktyki wymienia twierdzenia diagnostyczne, terapeutyczne i prognostyczne³. Wspólnym mianownikiem łączącym różne typy podejść badawczych jest to, że w diagnozie społecznej dojść musi do bezpośredniej lub pośredniej obserwacji interesujących badacza zjawisk i procesów a wyniki te są interpretowane i porządkowane w odniesieniu do istniejącej wiedzy. Może to być wiedza naukowa, odnosząca się do wcześniej prowadzonych badań na temat określonego zagadnienia wybranej dziedziny, może to być wiedza potoczna a także życiowe doświadczenie diagnosty, gdy jest etapem działań praktycznych np. diagnoza lekarza lub pracownika socjalnego⁴. Diagnoza społeczna nie jest, więc tylko typem badania naukowego, ale także formą poznawczej działalności człowieka w jego działalności praktycznej. W zależności od przyjętych paradygmatów (generalnych założeń) badacza, można w diagnozie skupić się na precyzyjnym obserwowaniu i wyjaśnianiu faktów, cech, zachowań lub kłaść nacisk na pytania dotyczące sensu, jaki ludzie nadają działaniom własnym i innych, jak subiektywnie oceniają otaczające ich środowisko, co stanowi dla nich priorytety, jakie są ich motywacje. W pracy socjalnej i społeczno – wychowawczej mianem diagnozy społecznej, określa się rozpoznanie

³ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, s.37, Katowice 1999, Wyd. Śląsk.

⁴B. Szatur-Jaworska, *Diagnozowanie w polityce społecznej*, s.13, Warszawa 2005, wyd. Aspra- JR.

sytuacji osób, rodzin i środowisk będące wstępnym etapem wprowadzenia pożądanych zmian. Diagnoza może być, zatem elementem działań podejmowanych wobec pewnych osób, rodzin, kiedy poprzedza sformułowanie planu pomocy, jak i działań na skalę społeczności lokalnej, regionu, czy nawet kraju. W pracy socjalnej podkreśla się, że diagnoza społeczna nie tyle poprzedza terapię, co jest jej pierwszym etapem⁵.

Diagnoza społeczna w pracy socjalnej powinna dostarczać odpowiedzi o rodzaj i zakres kłopotów danej jednostki, o jej niezaspokojone potrzeby, o przyczyny tych zaburzeń ze szczególnym uwzględnieniem przyczyn środowiskowych oraz o cechy jednostki i jej otoczenia, czyli tzw. siły społeczne, których ewentualnie można by użyć w pracy socjalnej⁶.

Cele i metoda badawcza

Celem niniejszego opracowania jest zdiagnozowanie oraz zaprezentowanie w formie danych liczbowych potrzeb i problemów, które dotyczą mieszkańców Gminy Stary Sącz, ze szczególnym uwzględnieniem klientów Ośrodka Pomocy Społecznej. Dane liczbowe dotyczące osób korzystających z pomocy niniejszego ośrodka i przyczyn z powodu, których korzystali w poszczególnych latach zostały zaprezentowane w rozdziale dotyczącym problemów społecznych w perspektywie Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu. Celem bardziej dogłębnej i efektywnej analizy przeprowadzono wywiad wśród osób będących klientami OPS Stary Sącz. Zadano w nim pytania dotyczące szeroko pojętych problemów społecznych Gminy Stary Sącz, sytuacji społeczno – ekonomicznej poszczególnych gospodarstw domowych a także stylu i jakości życia mieszkańców Gminy, celem jak najdokładniejszego zdiagnozowania obszarów, w których występują najpoważniejsze problemy społeczne. Formą badania

⁵ B. Szatr - Jaworska, dz. cyt., s.21-22.

⁶Tamże.

jaką zastosowano w diagnozie był wywiad bezpośredni, który polega na bezpośredniej (twarzą w twarz) rozmowie ankietera z respondentem przy użyciu specjalnego, ustrukturalizowanego kwestionariusza, zawierającego uporządkowane w bloki tematyczne pytania dotyczące konkretnego problemu, zagadnienia. Wywiady zawsze realizowane są w identycznych warunkach, w przypadku niniejszego badania respondenci ankietowani byli w siedzibie OPS Stary Sącz. Wywiady przeprowadzane były za pomocą tradycyjnego, papierowego kwestionariusza, rolę ankieterów pełnili pracownicy socjalni, zadając pytania ankietowanym, następnie umieszczając usłyszane odpowiedzi na formularzu kwestionariusza. Każdy z pracowników socjalnych przeprowadził po 10 wywiadów dobierając rodziny według własnego uznania, kierując wywiady w szczególności do rodzin dotkniętych dysfunkcjami takimi jak: ubóstwo, długotrwała choroba, przemoc w rodzinie, alkoholizm itp. Dobór próby należy, więc nazwać doborem celowym, którego istotą jest sformułowanie zasady tworzenia próby badawczej, pozwalającej na wybór obiektów, które posiadają z góry ustalone cechy charakterystyczne. W dobieraniu jednostek badawczych do próby nie występuje przypadek (los), lecz określona kalkulacja prowadzącego badania. Obiektywne są tylko kryteria doboru próby. W przeciwieństwie do doboru losowego nie wszystkie jednostki z populacji mają równe szanse znaleźć się w próbie, część jednostek danej populacji nie jest w ogóle brana pod uwagę. W strategii rozwiązywania problemów społecznych Miasta i Gminy Stary Sącz, która ma za cel pokazać problemy mieszkańców i określić sposoby ich rozwiązania uznano za stosowne przebadać tę grupę mieszkańców, w której występują najpoważniejsze problemy społeczne.

W celu sporządzenia właściwej diagnozy problemów społecznych w Gminie Stary Sącz postanowiono wykorzystać dane pochodzące z różnorodnych źródeł. Z jednej strony są to dane zastane: statystyki Ośrodka Pomocy Społecznej, Urzędu Miejskiego, dane Głównego Urzędu Statystycznego; z drugiej bieżące opinie mieszkańców. Badanie celowo skierowano do rodzin szczególnie dotkniętych dysfunkcjami. Nie da się bowiem rozprawiać o problemach społecznych bez udziału samych zainteresowanych. Ich opinie, odczucia, przekonania niewątpliwie wzbogacą strategię. Dobór rodzin polegał na wyborze środowisk znanych od lat, korzystających z różnorodnych form wsparcia

z systemu pomocy społecznej. Ich życie bez wątpienia uwikłane jest w wielorakie nieprzyjemne doświadczenia, które można zbiorczo sklasyfikować jako problemy społeczne. Ten sposób analizy stworzy kompleksowy obraz, który da solidne podstawy do właściwej diagnozy.

Ankieta oscyluje wokół trzech głównych bloków:

- sytuacji ekonomiczno – zawodowej;
- dysfunkcji i patologii;
- stylu i jakości życia.

Poniżej został opisany każdy z nich.

2.1.1. Sytuacja ekonomiczno – zawodowa.

Według badanych najpopularniejszym źródłem utrzymania rodziny są różnorakie świadczenia socjalne lub świadczenia wynikające z ubezpieczeń społecznych (świadczenia rodzinne, świadczenia z pomocy społecznej, renty i emerytury). Odpowiedzi takie stanowią aż 45% wskazań. Blisko 29% utrzymuje się z pracy najemnej, około 13% z pracy dorywczej a 11% z pracy na gospodarstwie rolnym.

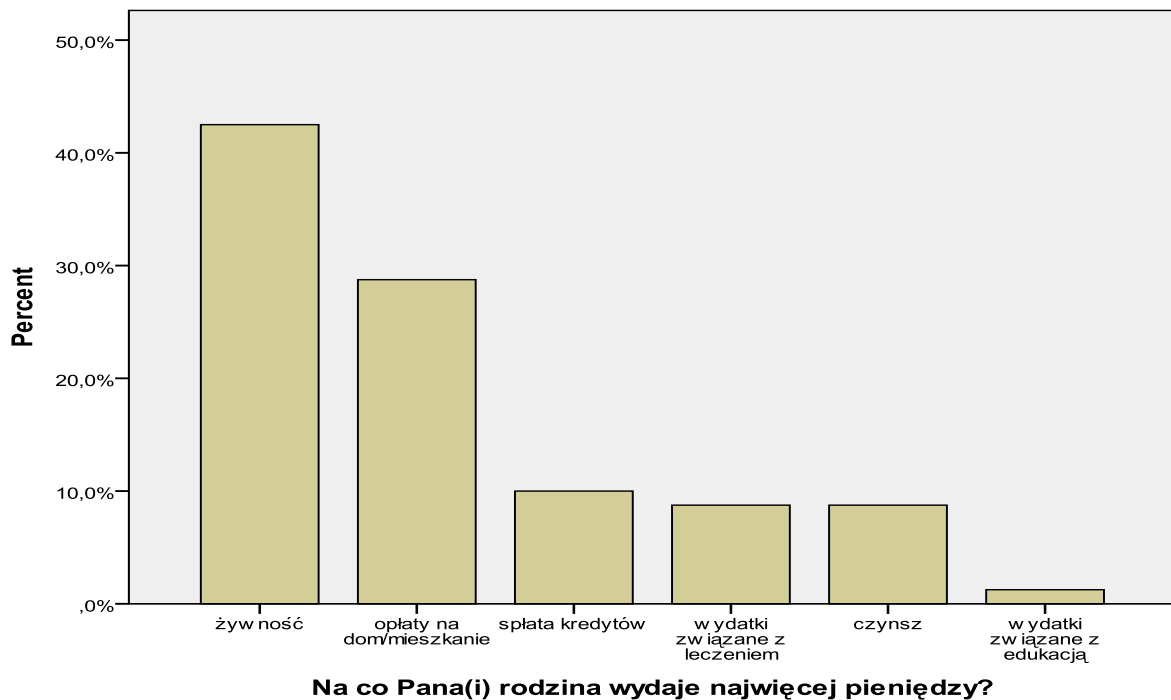
Powyższe statystyki odzwierciedlają bardzo trudną sytuację na lokalnym rynku pracy. Choć w skali kraju Małopolska odznacza się niższym niż średnia krajowa bezrobociem (11,2% wobec 13,2% średniej krajowej, GUS, luty 2011), to różnice w wielkości bezrobocia poszczególnych obszarów województwa bywają kolosalne. Domeną Krakowa, centrum urbanistycznego, jest niskie bezrobocie, ale obszary wiejskie oraz przygraniczne (południowe) odznaczają się bezrobociem w granicach 25 – 30%. Życie z zasiłków (blisko połowa rodzin), które w polskim systemie są niskie, nie może zapewnić tym rodzinom godziwej egzystencji, co potwierdzają kolejne odpowiedzi.

¾ badanych wyznało, że z trudnością wiąże koniec z końcem. Blisko 18%, że robi to z pewną trudnością.

Na pocieszenie pozostaje fakt, że te nieduże środki są racjonalnie wydawane. 93% jest w stanie zapewnić rodzinie przynajmniej jeden ciepły posiłek dziennie. Tylko 10% ankietowanych stwierdziło, że dom (mieszkanie) nie jest wystarczająco dogrzane w zimie.

Strukturę wydatków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20. Struktura wydatków

Wydatki te układają się niemal identycznie zgodnie z modelem Abrahama Maslowa, czyli najczęściej wydatków pochłaniają potrzeby fizjologiczne (żywność – 43%, schronienie – 29%). Najmniej badani wydają na samorealizację, w tym na edukację – 1,3%.

Ciekawie wypada porównanie istniejącego głównego źródła utrzymania rodziny z opiniami dotyczącymi źródła dochodu, które zdaniem badanych zapewniają najlepszy

zarobek. I oto najlepiej żyje się temu kto pracuje za granicą – odpowiedź ta uzyskała 46% wskazań, czyli tyle samo ile umieściło się w kategorii „utrzymywania się z zasiłków”, chociaż faktycznie tylko 2 rodziny utrzymują się z dochodu z pracy za granicą.

Blisko co piąta osoba wskazała, że najlepiej żyje się temu, kto prowadzi własną firmę zaledwie, co dziesiąty wskazał, że dobrze żyje się temu kto pracuje w kraju. Od pracy w kraju bardziej opłacalne jest również zdaniem respondentów bycie bezrobotnym i praca na czarno – 14%.

Powyższe zestawienie świadczą o dużych rozbieżnościach między istniejącym sposobem życia, a jego wyidealizowanym odpowiednikiem. Podopieczni w większości żyją dzięki dotacjom państwa i samorządu. Uznają jednak, że ta pomoc jest niewielka. Z drugiej strony polepszenia sytuacji upatrują w diametralnie innych obszarach tj. dużej aktywności zawodowej – głównie w wyjazdach za granicę. O połowę mniej popularne jest założenie własnej firmy.

W tym miejscu narzuca się pytanie – czy możliwa jest transformacja ze stagnacji, postaw roszczeniowych w niemalże modelowy, zachodzi styl życia polegający na dużej mobilności zawodowej i przestrzennej? Czy może są to odległe wyobrażenia, zbiór pobożnych życzeń, oderwanych od rzeczywistości, niemniej dających pozytywny punkt odniesienia od własnej złej sytuacji?

Warte odnotowania jest też to, że niepokój budzi mała wiara w instytucjonalne, istniejące rozwiązania takie jak współpraca z Biurem Pracy, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, innymi instytucjami pomocowymi. Większą ufność pokłada się w obce, zagraniczne, często nieformalne układy. Pojawia się pytanie na ile ta wiara znajduje swoje odzwierciedlenie w realnej rzeczywistości?

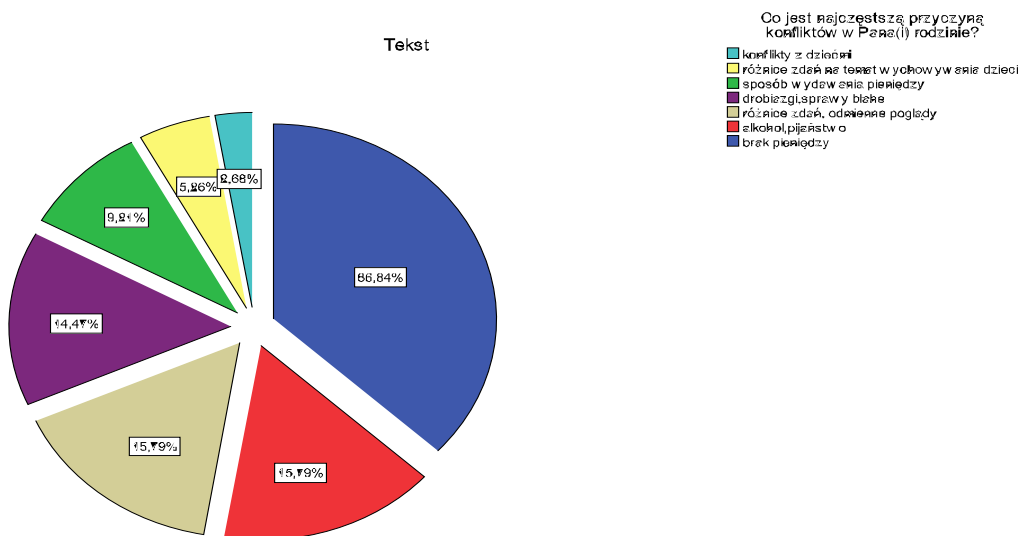
Zdecydowana większość podopiecznych odczuwa konieczność skorzystania z pomocy finansowej – 80% oracz rzeczowej – 68%. Jedynie co trzeci badany odczuwa potrzebę konsultacji. Z usług pragnie skorzystać zaledwie 4% respondentów. Dane te świadczą o pewnej hermetyczności środowiska. Respektowaną pomocą są przede wszystkim pieniądze. Najlepiej jeżeli ich dyspozycja pozostaje w całkowitej kwestii podopiecznych.

W tej sytuacji postulat monitoringu oraz sprawdzania efektywności dystrybucji publicznych środków wydaje się jak najbardziej pożądany. Pomimo deklarowanej niechęci do usług konsultacyjnych i usługowych, to te formy pomocy winny być dominujące w ramach pracy socjalnej. Przekaz dobrych praktyk, podparty wiedzą i doświadczeniem będzie solidną podstawą do usamodzielnienia się klientów Ośrodka Pomocy Społecznej. Sama dystrybucja pieniędzy rodzi zazwyczaj rosnące apetyty. Główny front pomocy powinien być skierowany w stronę efektywnego doradztwa i konsultacji. Muszą mieć jednak charakter indywidualny, dostosowany do danej osoby i rodziny. Obowiązująca ustawa o pomocy społecznej kładzie duży nacisk na kwestię właściwego przygotowania merytorycznego pracowników socjalnych tj. skończenia określonych studiów i specjalności, uzyskanie specjalizacji I i II stopnia w pracy socjalnej, prowadzone są też na bieżąco tematyczne szkolenia dotyczące między innymi przemocy i alkoholizmu. Warto aby tę wiedzę przełożono na praktykę.

2.1.2. Dysfunkcje.

Największą przyczyną konfliktów w rodzinie jest brak pieniędzy, średnio w co trzeciej rodzinie. Alkohol, pijaństwo oraz różnice zdań w równym stopniu były zarzewiem konfliktów – po około 15%.

Wykres 1. Przyczyny konfliktów rodzinnych

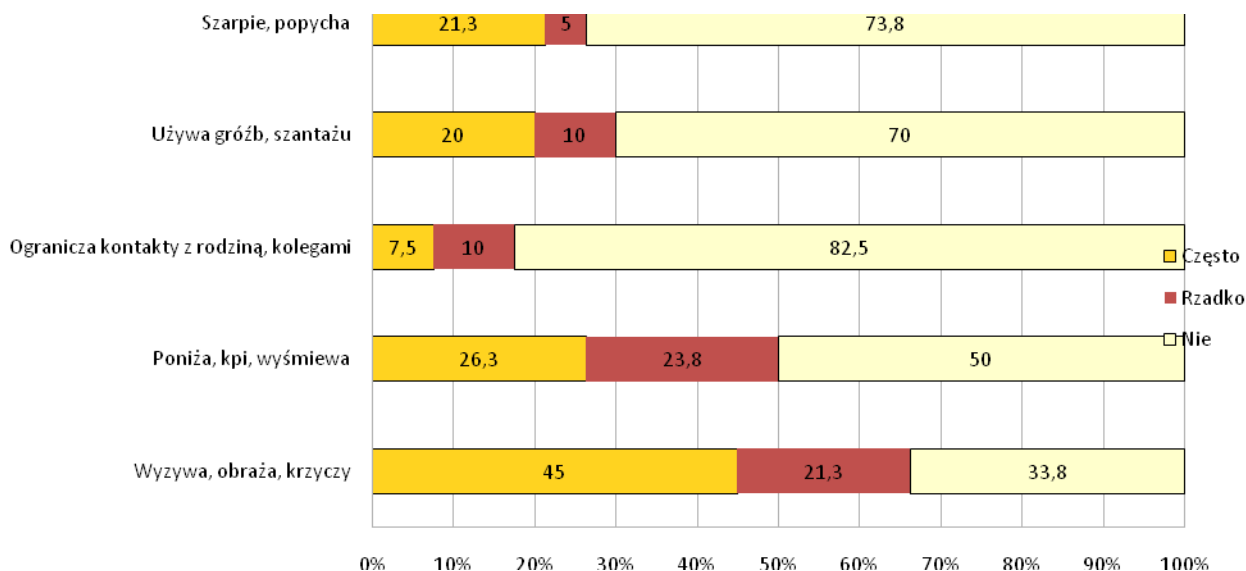

Wykres 2. Przemoc w rodzinie

Powyższy wykres świadczy o tym, że dominująca jest przemoc werbalna: wyzwiska, obrazy, krzyki, poniżanie, wyśmiewanie. W co piątą rodzinę dochodzi do przemocy fizycznej. Ta ostatnia niesie za sobą nie tylko widoczne dla oka skutki zewnętrzne, ale także powoduje rany zakorzenione głęboko w świadomości, które trudniej wyleczyć. Długotrwałe narażenie na przemoc słowną musi rodzić frustrację, niską samoocenę, a stąd niedaleko do zachowań destrukcyjnych.

W tej sytuacji nieodzowna wydaje się pomoc w formie konsultacji, rozmów, prowadzenia dialogu, komunikacji, poszukiwania kompromisu. W działaniach tych, jak już podkreślano ważna jest rola pracownika socjalnego jako mentora życia społecznego oraz psychologa, prawnika, terapeuty.

W kwestii wychowania dzieci takie problemy jak:

- zdrowie dzieci
- zbyt duże oczekiwania ze strony szkoły
- brak chęci do nauki

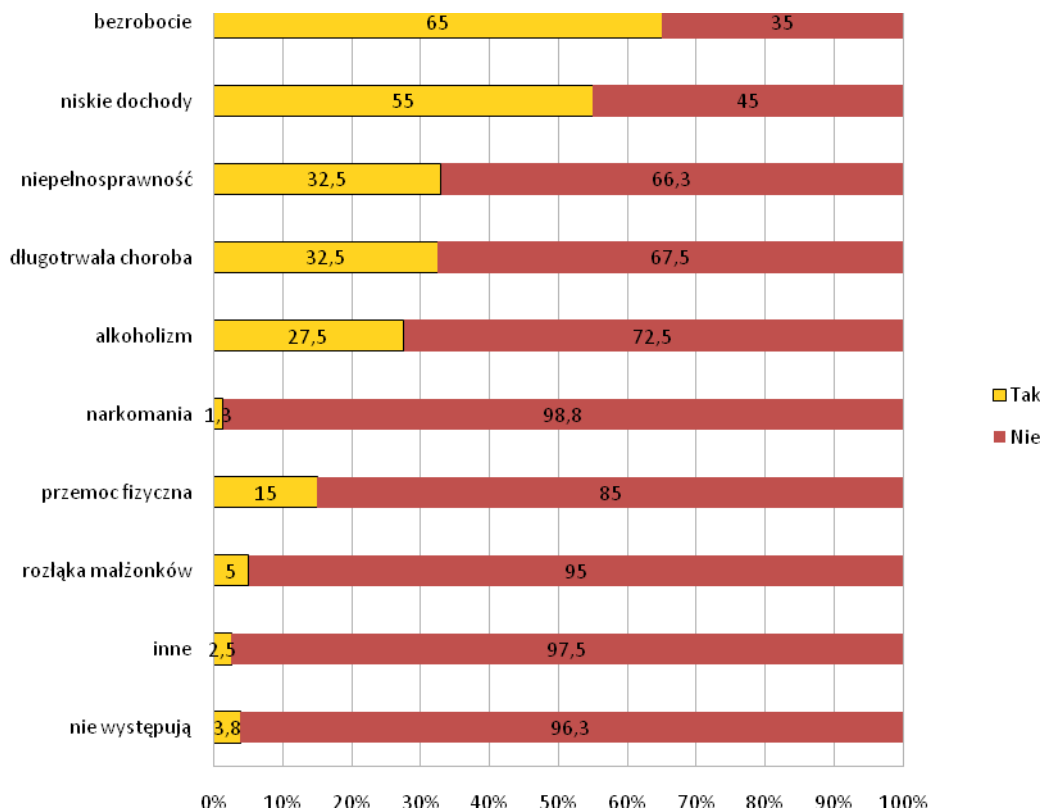
- nieodpowiednie towarzystwo
- nieposłuszeństwo wobec rodziców
- doświadczenia z alkoholem i papierosami

„rozkładają się” równomiernie w badanej grupie – średnio od 21 do 32%. Największy problem, po raz kolejny, to niewystarczające środki na wychowanie dzieci – 55%.

Występują zatem typowe, różnorodne kwestie wychowawcze. Ich nasilenie jest dosyć spore. Pracownicy socjalni, pedagodzy, księża i zakonnice, a także osoby związane z różnymi ośrodkami wychowawczymi i szkolnymi w powyższej materii mogliby współdziałać, monitorować sytuację, w razie konieczności powiadamiać się i podejmować działania leżące w kompetencji tych osób.

Poniższy wykres przedstawia najczęstsze problemy występujące w rodzinach.

Wykres 3. Problemy występujące w rodzinach

Wśród wymienionych problemów można wyłonić pewne grupy:

- bezrobocie oraz niskie dochody to zmartwienia ponad połowy gospodarstw domowych korzystających ze wsparcia OPS
- dalej sprawy związane z niedomaganiem zdrowotnym – w co trzeciej rodzinie
- duży procent osób deklaruje problemy alkoholizmu (27,5%) oraz przemocy (15%)
- pozostałe dysfunkcje odnotowują śladowy udział.

2.1.3. Patologie

Istnieje mniej czy bardziej słuszne przekonanie, że środowiska wiejskie, małomiasteczkowe są oazą spokoju, gdzie życie toczy się trochę wolniej, a przez to jest pozbawione wielkomiejskich problemów. Gminę Stary Sącz można zaliczyć do średniej wielkości gmin. Ma ona charakter miejsko – wiejski. Teza o prowincjonalnym spokoju w ostatnim czasie została jednak poddana poważnym wątpliwościom. W Gminie zdarzyły się między innymi:

- ciężkie pobicia wśród rówieśników ze skutkiem trwałego kalectwa
- zabójstwa w rodzinie
- molestowanie seksualne dzieci
- samobójstwa oraz próby samobójcze
- działania grup narkotykowych i przestępczych

Oczywiście nie są to sprawy codzienne. Najczęściej słyszy się tylko o „finalnym rozstrzygnięciu” czyli wspomnianym już pobiciu, zabójstwie itp. Tematy te są podejmowane w mediach, są również „wiatrem w żagle” niekończących się dywagacji i plotek. Należy sobie jednak uświadomić, że przypadki te mają swą genezę. Istniał

przecież pewien ciąg zdarzeń, który doprowadził do tragedii. Można tu wskazać między innymi narastające konflikty, które prawem „kuli śnieżnej” angażują coraz więcej agresji. Pewne zaburzenie psychiczne, które doprowadzają ludzi do ranienia innych lub siebie, także rozwijają się w czasie. Słyszcy się często, że ktoś ma do czynienia z narkotykami lub przestępstwami, ale najczęściej odwraca się od tego uwagę, klasyfikując daną osobę jako osobę „należąca do środowiska”.

Wyrasta tutaj potrzeba właściwego monitoringu, systemu, który „wyłapie” symptomy zagrożeń. Jeżeli dzięki temu zapobiegnie się chociaż jednej takiej patologii to będzie to sukces.

2.1.4. Styl życia mieszkańców Gminy Stary Sącz

Tabela 21. Korzystanie z usług medycznych

Czy w przeciągu ostatniego roku musiał(a) Pan(i) zrezygnować z koniecznych wizyt u lekarza?		
Odpowiedź	Liczebność	Procent
Tak	20	25,0%
Nie	60	75,0%

Tab 22. Przeszkody w korzystaniu z usług medycznych

Co w przeciągu ostatniego roku było największą przeszkodą w korzystaniu z usług medycznych?		
Przyczyna	Liczebność	Procent
Brak środków finansowych	8	10,0%
Zbyt wielu oczekujących	8	10,0%
Brak czasu	1	1,3%
Zbyt duża odległość	3	3,7%

Powyższe tabele pokazują, że czwarta część spośród ankietowanych osób (25%) musiała w roku 2010 zrezygnować z koniecznych wizyt u lekarza. Największą przeszkodą zmuszającą respondentów do rezygnacji z usług medycznych był brak środków finansowych oraz zbyt wielu oczekujących, przyczyny te zadeklarowało po 8 respondentów. Dla jednej osoby największą przeszkodę stanowi brak czasu a dla 3 zapytanych najpoważniejszą niedogodnością w korzystaniu z niezbędnych usług medycznych jest bariera komunikacyjna, czyli zbyt duża odległość (brak możliwości dojazdu do miejsca leczenia). Dla zdecydowanej większości pytaných korzystanie z koniecznych wizyt lekarskich nie stanowiło problemu. Powyższe dane pokazują jednak, iż dla pewnej, niemałej grupy pytaných mieszkańców Gminy Stary Sącz korzystanie z niezbędnych usług medycznych stanowi problem głównie ze względu na ograniczone finanse oraz długie kolejki oczekujących a, co za tym idzie odległe terminy wizyt wyznaczane przez lekarzy. Są to najpoważniejsze problemy również w skali kraju a rozwiązanie ich stanowi istotne wyzwanie dla polskiego systemu opieki zdrowotnej.

Tabela 23. Wypoczynek poza miejscem zamieszkania

Czy w czasie ostatniego roku ktoś z Pana(i) najbliższej rodziny był na zorganizowanym wypoczynku poza miejscem zamieszkania		
Odpowiedź	Liczebność	Procent
Tak	13	16,2 %
Nie	67	83,8%

Większość ankietowanych osób deklaruje (67 pytanych, 83,8%), iż w czasie ostatniego roku nikt z ich najbliższej rodziny nie był na zorganizowanym wypoczynku, podczas gdy zaledwie 16,2 % badanych odpowiada przeciwnie. Wyniki te pokazują, jak nie trudno było zakładać, iż tylko niewielka część spośród osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej może pozwolić sobie na zorganizowany wypoczynek poza miejscem zamieszkania. Procent ten byłby zapewne jeszcze niższy gdyby odjąć objęte ankietą rodziny, z których dzieci wyjeżdżały na zorganizowany wypoczynek dzięki finansowaniu ze środków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starym Sączu.

Tabela 24. Braki w sprzęcie gospodarstwa domowego

Jakich sprzętów użytku codziennego brakuje w Pana(i) domu/mieszkańiu?		
Sprzęt	Liczebność	Procent
kuchenka gazowa/elektryczna	5	6,3%
piec co	14	17,5%
pralka	6	7,5%
Lodówka	3	3,8%
Telewizor	5	6,3%
Radio	1	1,3%
Łóżko	2	2,5%
Meble	4	5,0%
Komputer	36	45,0%
naczynia kuchenne	4	5,0%
Pościel	1	1,3%
inne (jakie?)	0	0,0%
nie brakuje w/w sprzętów	28	35,0%

Tabela nr 24 obrazuje rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące braków w sprzętach codziennego użytku w gospodarstwach domowych respondentów. Większość pytanym zgłasza niedobory w podstawowych sprzętach gospodarstwa domowego, deklarując brak przynajmniej jednego z wymienionych w kwestionariuszu sprzętów (65% takich odpowiedzi), natomiast 28 odpowiadających, czyli 35 % z ankietowanych twierdzi, iż ich gospodarstwa domowe wyposażone są we wszystkie podstawowe sprzęty codziennego użytku.

I tak oto sprzętem, którego brak był deklarowany zdecydowanie najczęściej jest komputer (45% gospodarstw), na kolejnych miejscach, jednak ze znacznie mniejszym procentem odpowiedzi twierdzących znalazły się: piec co (17,5%), pralka (7,5%), kuchenka gazowa/elektryczna (6,3%), telewizor (6,3%), meble (5,0%), lodówka (3,8%). Niemal wszystkie gospodarstwa domowe wyposażone są w radio, pościel, łóżka, tylko śladowa część respondentów deklaruje braki w tych sprzętach.

Odpowiedzi na pytanie dotyczące braków w sprzętach codziennego użytku pokazują, że gospodarstwa osób korzystających z systemu wsparcia pomocy społecznej w większości są nie doposażone w podstawowe sprzęty gospodarstwa domowego. Nasuwa się pytanie czy komputer, który jest sprzętem najbardziej deficytowym również należy do takich zaliczyć?. Postęp cywilizacyjny, coraz większa zależność współczesnych społeczeństw od szybkości i sprawności przebiegu informacji, która w obecnych czasach jest wartością samą w sobie oraz fakt, że brak komputera i dostępu do internetu powoduje niedostosowanie do wyzwań niesionych przez cywilizację, w której coraz bardziej widoczne jest zapotrzebowanie na ludzi potrafiących gromadzić informacje, przetwarzać ją i w efekcie stosować, osłabia zasadność tego pytania. Wszystkie powyższe trendy przybierają na sile w warunkach gwałtownego rozwoju technologii informacyjnych w tym w szczególności komputerowych. Do najistotniejszych wpływów postępu w sferze cywilizacyjnej należy zaliczyć wpływ techniki komputerowej na sferę kulturową, pracę człowieka a zwłaszcza na interakcję społeczną. Dzięki komputerowi mamy na niespotykaną wcześniej skalę dostęp do dóbr kultury, nieograniczonych niemalże zasobów bibliotecznych, baz adresowych, filmowych, muzycznych a dzięki portalom społecznościowym możemy nawiązać kontakt niemal z

każdą mającą dostęp do światowej sieci osobą. Stwierdzenie, że świat jest „globalną wioską” nigdy nie było bardziej aktualne. Komputery będąc nośnikami kultury masowej stają się w coraz większym stopniu kreatorami postrzeganej przez nas rzeczywistości, która z wirtualnej staje się w coraz większym stopniu namacalną, realną rzeczywistością społeczną, bez której miliardy z nas nie wyobrażają sobie życia, realizując swoje potrzeby, także przynależności i samorealizacji, gdyż współczesna kultura cyberprzestrzeni ma charakter otwarty, interakcyjny. Komputer i internet stały się nieodzownym i podstawowym „towarzyszem” rozwoju człowieka, również przez fakt, że edukacja bez umiejętności obsługi komputera i pozyskiwania informacji stała się niemożliwa. Z powodu powyższych przyczyn, a także powszechnej dostępności także cenowej, uzasadnionym wydaje się zaliczyć w chwili powstawania niniejszej strategii (druga dekada XXI wieku) komputera do podstawowych sprzętów gospodarstwa domowego. Według badań z roku 2009 44% Polaków w wieku 16-76 lat regularnie korzystało z internetu co stanowi wzrost, aż o 32% w stosunku do roku 2001 (źródło:www.internetstats.pl, 2009), jednak w porównaniu do pozostałych krajów Unii Europejskiej Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc w odsetku osób w wieku 16-76 lat regularnie korzystających z internetu, dla porównania wynosi on 86 % dla Norwegii i Islandii (kraje nie będące członkami UE), dla Holandii i Szwecji 83% (źródło: www.internetstats.pl, 2009). Jak pokazują powyższe statystyki zarówno przed Polską jako krajem, jaki i przed Starym Sączem jako Gminą stoją dalsze wyzwania na polach zarówno komputeryzacji, jak i informatyzacji, gdyż wysoki wskaźnik osób regularnie korzystających z internetu jest cechą konstytutywną nowoczesnych społeczeństw informacyjnych. Tabela 25. Dom/mieszkanie

Czy uważa Pan(i), że Pana(i) obecna mieszkanie jest za....		
Dom/mieszkanie jest...	Liczebność	Procent
za ciasne	18	22,5%
wymaga gruntownego remontu	20	25,0%
wymaga drobnych napraw	32	40,0%
w dłuższej perspektywie nie nadaje się do zamieszkania	2	2,5%
żadne z powyższych	8	10,0%

Tabela numer 25 pokazuje, że 90% badanych deklaruje różnego rodzaju niedomagania w stanie technicznym, wielkości domów/mieszkań, które użytkują. Jednak 40% z pytaných stwierdziło, iż ich dom mieszkanie jest generalnie w dobrym stanie, gdyż wymaga jedynie drobnych napraw. Dla 18 respondentów (22,5%) największym problemem natury mieszkaniowej jest zbyt mała powierzchnia mieszkalna, 20 pytaných uważa, że ich miejsce zamieszkania wymaga gruntownego remontu, 2 ankietowanych stwierdziło, że ich dom/mieszkanie jest w tak złym stanie, iż w dalszej perspektywie nie nadaje się do zamieszkania. Tylko 10% osób deklaruje, że ich dom/mieszkanie jest w na tyle dobrym stanie, że nie wymaga nawet drobnych napraw. Fakt, iż adresatami niniejszego badania byli klienci OPS Stary Sącz wyjaśnia znaczną ilość odpowiedzi deklarujących niedobory w stanie technicznym, wielkości domów/mieszkań, gdyż dla klientów pomocy społecznej istnieje wiele pilniejszych podstawowych potrzeb życiowych niż remont domu, mieszkania, część z nich nie widzi potrzeby dokonania czynności naprawczych, nie uznając złych warunków mieszkalnych za znaczący problem. Jednak fakt, iż 90% respondentów wskazuje na mniejsze lub większe braki techniczne użytkowanych mieszkań skłania do konkluzji, iż na tym polu występują spore braki, które potęgowane są przez fakt braku mieszkań socjalnych na terenie gminy.

Tabela 26. Ulubione formy spędzania czasu przez Pana(ią)

Jakie są ulubione formy spędzania czasu wolnego przez Pana(i) rodzinę		
Forma spędzania wolnego czasu	Liczebność	Procent
oglądanie TV	59	73,8%
spędzanie czasu przed komputerem	14	17,5%
praktyki religijne	9	11,3%
sport/aktywność ruchowa	10	12,5%
spotkania towarzyskie	17	21,3%
czytanie prasy/książek	12	15,0%
zabawy taneczne	1	1,3%
imprezy plenerowe	7	8,8%
Inne(jakie?)	0	0 %

Jeżeli chodzi o formy spędzania wolnego czasu przez ankietowanych tabela nr 26 pokazuje, iż najpopularniejszą rozrywką jest oglądanie telewizji, którą to odpowiedź wskazało 59 osób, czyli 73,8% pytanych. 21,3% odpowiadających wybrało spotkania towarzyskie, dla 17,5% wolny czas najlepiej spędzać przed komputerem, 15% badanych preferuje czytanie książek, 11,3% respondentów spędza czas na praktykach religijnych, nieco więcej uprawia aktywność ruchową (12,5%). Najmniej ankietowanych wśród ulubionych form spędzania czasu wolnego wymieniło zabawy taneczne (zaledwie 1 osoba). Powyższa analiza pokazuje, że badani mieszkańcy Gminy Stary Sącz preferują w znacznie większym stopniu bierne formy spędzania czasu wolnego jak: oglądanie tv czy spotkania towarzyskie lub korzystanie z komputera, które przedkładane są nad szeroko pojętą aktywność ruchową.

W diagnozowaniu wyróżniamy dwa typy mierników: obiektywne i subiektywne. Mierniki obiektywne – określają poziom zjawisk i procesów przebiegających poza świadomością człowieka – mogą być wyrażane w jednostkach naturalnych (fizycznych) lub wartościowych (pieniężnych)⁷ Mierniki subiektywne charakteryzują natomiast ludzi, są wyrażane przez nich samych. W związku z powyższym badanym zadane zostało pytanie o ich subiektywne odczucia dotyczące prognozy sytuacji ich rodzin w roku 2011. Poniższa tabela obrazuje rozkład odpowiedzi na tak postawione pytanie.

Tabla 27. Subiektywna prognoza sytuacji badanych rodziny w 2011r.

Czy uważa Pan(i), że w przeciągu najbliższego roku sytuacja Pana(i) rodziny ulegnie:		
Odpowiedź	Liczebność	Procent
Znacznej poprawie	0	0
Poprawie	14	17,5%
Pozostanie taka sama	42	52,5%
Ulegnie pogorszeniu	21	26,3%
Ulegnie znacznemu pogorszeniu	3	3,8%

⁷ A.Rajkiewicz, J.Supińska, M.Księżopolski (red), *Polityka społeczna*, s.47, Katowice 1998, Wyd.Śląsk.

Większość, czyli 52,5% (42 osoby) badanych uważa, iż sytuacja ich rodzin na przestrzeni roku 2011 nie zmieni się, 26,3% (21 osób) ankietowanych uważa, że ulegnie pogorszeniu, 3 osoby wyrażają skrajnie pesymistyczny pogląd, iż sytuacja w ich rodzinach ulegnie znacznemu pogorszeniu, przeciwnej skrajni optymistycznej prognozy nie wyraził żaden z pytanych, 14 osób (17,5% respondentów) uważa, że sytuacja ich rodzin ulegnie poprawie.

Największy optymizm dotyczący poprawy sytuacji panuje wśród osób utrzymujących się z pracy najemnej (8 z 23 osób), 10 osób z tej grupy uważa, iż ich sytuacja pozostanie taka sama, natomiast mniejszość (5 osób) uważa, że sytuacja ich rodzin pogorszy się. Niemal wszystkie osoby (8 z 9), których głównym źródłem utrzymania jest gospodarstwo rolne sądzą, że ich sytuacja nie zmieni się ani na gorsze, ani na lepsze, pozostając bez zmian. Również większość (10) osób deklarujących, iż ich główne źródło utrzymania to dochód ze świadczeń społecznych takich jak: pomoc społeczna, zasiłek dla bezrobotnych uważa, że ich sytuacja się nie zmieni, 3 uważają, iż ulegnie poprawie, 6 sądzi, że się pogorszy a 2 prognozują, iż pogorszy się znacznie. Najbardziej pesymistyczne nastroje dotyczące przyszłości panują wśród badanych emerytów/rencistów, spośród 15 rodzin deklarujących emeryturę/rentę, jako główne źródło dochodu 6 uważa, że ich przyszła sytuacja się pogorszy.

2.2. Wywiady eksperckie z pracownikami socjalnymi.

Przystępując do strategii postanowiono korzystać nie tylko ze źródeł zastanych, ale także zgromadzić opinie osób zawodowo zatrudnionych w instytucjach świadczących usługi dla społeczności. Temu celowi służyły wywiady eksperckie przeprowadzone z pracownikami socjalnymi. Z racji faktu, że na co dzień zajmują się pomocą społeczną mają najszerzy wgląd w sytuację rodzin zagrożonych dysfunkcjami społecznymi.

W pierwszej kolejności zapytano o najbardziej widoczne problemy społeczne zaobserwowane pracowników socjalnych na terenach im przypisanych. Następnie,

w odniesieniu do nich, należało wskazać sposoby ich eliminacji mając na uwadze dostępne rozwiązania instytucjonalne.

Wśród zaobserwowanych problemów wskazywano najczęściej ogólne kategorie, takie jak:

- ubóstwo
- bezrobocie
- niepełnosprawność
- długotrwała lub ciężka choroba
- alkoholizm
- przemoc
- bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych
- wielodzietność
- bezdomność
- alkoholizm, narkomania
- rozbicie rodzin
- brak odpowiednich kwalifikacji, niskie wykształcenie
- zbyt wysokie wymagania co do płacy za pracę
- wzrost zachorowań na choroby psychiczne powstające w wyniku zaistnienia powyższych dysfunkcji
- brak infrastruktury: przedszkoli, świetlic
- bezrobocie ukryte

Pracownicy socjalni akcentowali również fakt, że przemoc w rodzinie zarówno fizyczna, ekonomiczna jak i psychiczna jest przede wszystkim efektem alkoholizmu, ubóstwa, bezrobocia, zaburzonych relacji rodzinnych. Najczęściej osobami doświadczającymi przemocy są: dzieci, kobiety oraz osoby starsze. Sprawcy to w większości mężczyźni. Przemoc ukryta to następny istotny problem. Dla kogoś z zewnątrz skutki przemocy stają się widoczne dopiero wówczas, kiedy dochodzi do zagrożenia życia ofiary, gdy nasilają się problemy na tle wychowawczym lub, gdy proces degradacji psychicznej rodziny jest już na tyle zaawansowany, że partnerom nie zależy na utrzymaniu pozytywnej oceny w opinii społecznej⁸. Wyżej wymienione przyczyny a także bariery strachu i wstydu, jakie często towarzyszą ofiarom przemocy sprawiają, że zjawisko to jest trudne do uchwycenia i wymaga kompleksowego systemu rozwiązań począwszy od działań o charakterze profilaktyczno - informacyjnym skończywszy na działaniu zespołów interdyscyplinarnych do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży powoduje z kolei między innymi rosnącą agresję, wandalizm, eksperymentowanie z narkotykami i alkoholem.

Niebagatelną sprawą jest też problem samotnych matek, pozbawionych wsparcia rodziny, które z uwagi na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem nie podejmują aktywności zawodowej.

W ocenie kolejnych pracowników socjalnych konieczne jest uruchomienie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz zmodyfikowanie czasu działania przedszkoli i świetlic w sposób umożliwiający aktywność zawodową rodziców.

Na uwagę zasługuje też współpraca Ośrodka Pomocy Społecznej z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Miejskim Ośrodkiem Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Placówką Wsparcia Dziennego dla Dzieci i Młodzieży, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Policją, Ochotniczym Hufcem Pracy, kuratorami sądowymi

⁸ I.Pospiszyl (red), *Razem przeciw przemocy*, s.45, Warszawa 1999, Wyd. Akademickie „Żak”

i prokuraturą, Ośrodkami Zdrowia, Środowiskowym Domem Samopomocy, wolontariuszami, szkołami, Młodzieżowym Liderami Zdrowia, MONARem, Sądeckim Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej, Państwowym Funduszem Osób Niepełnosprawnych, Caritasem, Stowarzyszeniem „Gniazdo”.

Pracownicy socjalni wskazali również na konieczność:

- realizacji projektów finansowanych przez Unię Europejską
- powstania nowych placów zabaw
- powstawanie zakładów pracy chronionej dla osób niepełnosprawnych
- działania wiejskich domów kultury
- zwiększenia zatrudnienia osób bezrobotnych w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych
- kreowania możliwości przekwalifikowania zawodowego lub podnoszenia kwalifikacji
- rozwinięcia bazy danych o istniejących ofertach pracy, kursach zawodowych itp.
- stworzenia możliwości pełnej informacji w zakresie możliwości rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz ich integracji
- poprawy dostępności do ośrodków użyteczności publicznej
- rozszerzenia wolontariatu
- powstania porad specjalistycznych
- utworzenia grupy wsparcia „AA”
- uruchomienia nowych miejsc dla dzieci w przedszkolach
- uruchomienia specjalistycznych usług opiekuńczych
- utworzenia Domu Pomocy Społecznej
- powstania Warsztatów Terapii Zajęciowej

- utworzenia grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie
- powstania świetlicy dla młodzieży
- powstania zajęć socjoterapeutycznych
- powstania klubu seniora
- zlikwidowania barier architektonicznych
- prowadzenia warsztatów edukacyjnych dla młodzieży
- zwiększenia dostępności obiektów sportowych dla młodzieży
- stworzenia bazy informacyjnej o instytucjach pomocowych

Rozdział 3 Analiza problemów społecznych w Gminie Stary Sącz

3.1. Analiza SWOT (silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń)

Jest to metoda analizy sytuacji społeczności lokalnej. Nazwa techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów:

S	Strengths	Silne strony
W	Weaknesses	Słabe strony, wady
O	Opportunities	Szanse, możliwości
T	Threats	Zagrożenia, trudności

Metoda ta ocenia zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne czynniki, mogące mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego. Poprzez ukazanie zasobów i otoczenia Gminy, a także jej wady, określamy priorytety. Analiza traktuje słabe strony i silne strony

jako czynniki wewnętrzne z punktu widzenia społeczności lokalnej, na które społeczność ma wpływ, a szanse i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne znajdujące się w otoczeniu.

Zasada główna jest taka, że należy wykorzystać atuty i możliwości gminy, a słabe strony i zagrożenia w miarę możliwości przewycięzać. Na bazie jasnych atutów i możliwości można stworzyć i wykorzystać nowe koncepcje i plany. Dziedziny słabości i zagrożeń należy sobie uświadomić.

3.2. Słabe strony, wady

- mniejszy niż w powiecie i województwie współczynnik przyrostu naturalnego
- większe ruchy migracyjne mają miejsce na terenach wiejskich należących do gminy, gdzie większy jest zarówno napływ jak i odpływ ludności
- zarejestrowanych 1328 bezrobotnych osób z terenu Miasta i Gminy Stary Sącz, z czego 800 (60,2%) zamieszkiwało tereny wiejskie. Bezrobocie na terenie Gminy Stary Sącz dotyka częściej kobiet (761) niż mężczyzn (57,3% ogółu, PUP Nowy Sącz)
- bezrobocie ukryte
- pojawienie się niekorzystnych tendencji migracyjnych – odpływ osób młodych
- według ankiety podopieczni OPS Stary Sącz jako główne źródło dochodu wskazywali najczęściej: świadczenia socjalne lub wynikające z ubezpieczeń społecznych (zasiłki z pomocy społecznej, zasiłki dla bezrobotnych, renty, emerytury)
- 45% wskazań
- według opinii podopiecznych OPS-u $\frac{3}{4}$ badanych wyznało, że z trudnością wiąże koniec z końcem. Blisko 18%, że robi to z pewną trudnością
- na terenie Gminy funkcjonuje spora grupa osób długotrwale bezrobotnych, bez wykształcenia co najmniej średniego i bez doświadczenia zawodowego
- opinie podopiecznych OPS świadczą o dużych rozbieżnościach między istniejącym sposobem życia, a jego wyidealizowanym odpowiednikiem

- mała wiara w instytucjonalne, istniejące rozwiązania takie jak: współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy, Ośrodkiem Pomocy Społecznej, innymi instytucjami pomocowymi
- spora liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze wsparcia z pomocy społecznej – około 280 osób
- spora liczba osób niepełnosprawnych korzystających ze świadczeń rodzinnych – zasiłku pielęgnacyjnego – 432 osoby
- rosnący odsetek osób niepełnosprawnych samotnych lub samotnie gospodarujących
- hermetyczności środowiska - respektowaną pomocą są przede wszystkim pieniądze, najlepiej jeżeli ich dyspozycja pozostaje w całkowitej gestii podopiecznych
- problem alkoholizmu – około 50 osób rocznie zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Starym Sączu, należy przypuszczać, że skala tego zjawiska jest dużo większa
- duża liczba rodzin korzystających ze wsparcia OPS w Starym Sączu z przyczyny ubóstwa – średnio 403 rocznie
- duża liczba osób korzystających ze świadczeń rodzinnych – około 25% procent wszystkich mieszkańców gminy
- wśród beneficjentów świadczeń rodzinnych co piąta rodzina jest rodziną niepełną, a w 1 na 10 znajduje się dziecko niepełnosprawne
- wśród 1845 rodzin pobierających świadczenia rodzinne, u blisko 60% dochód oscyluje od 100 do 400 zł na osobę miesięcznie
- odejściu od tradycji wielodzietnych rodzin i skierowania się ku modelowi „2+2” lub „2+1”
- 114 osób uprawnionych do świadczenia z funduszu alimentacyjnego, powiązane z tym problemy to m.in.: samotne wychowywanie dzieci, sprawy sądowe o rozwód, separację, o opiekę nad dziećmi, alimenty, a także długi dłużników alimentacyjnych
- relatywnie świadczenia z funduszu alimentacyjnego są niewspółmiernie wysokie w stosunku do świadczeń rodzinnych, co może powodować pokusę ich uzyskania nawet kosztem rozbicia rodziny
- efekt „dziedziczenia” uprawnień alimentacyjnych

- „spirala” zadłużenia wśród dłużników alimentacyjnych
- dominująca jest przemoc werbalna
- występowanie typowych, różnorodnych problemów wychowawczych: zdrowie dzieci, zbyt duże oczekiwania ze strony szkoły, brak chęci do nauki, nieodpowiednie towarzystwo, nieposłuszeństwo wobec rodziców, doświadczenia z alkoholem i papierosami; ich nasilenie jest dosyć spore w badanej populacji problemy te występują z natężeniem w przedziale mieszczącym się między 21 - 32%:
 - jeden z największych problemów badanej populacji to niewystarczające środki na wychowanie dzieci – 55%
 - występowanie przypadków ciężkich patologii: ciężkie pobicia wśród rówieśników ze skutkiem trwałego kalectwa, zabójstwa w rodzinie, molestowania seksualne dzieci, samobójstwa oraz próby samobójcze, działania grup narkotykowych i przestępczych.
 - dla niemałej grupy pytaných mieszkańców Gminy Stary Sącz korzystanie z niezbędnych usług medycznych stanowi problem głównie ze względu na ograniczone finanse oraz długie kolejki oczekujących, a co za tym idzie odległe terminy wizyt wyznaczane przez lekarzy
 - niewielka część spośród osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej może pozwolić sobie na zorganizowany wypoczynek poza miejscem zamieszkania
 - większość pytaných zgłasza niedobory w podstawowych sprzętach gospodarstwa domowego,
 - istnieją poważne utrudnienia komunikacyjne: transport publiczny w rejonach wiejskich, brak dostępu do sieci internetowej
 - 90% respondentów wskazuje na mniejsze lub większe braki techniczne użytkowanych mieszkań
 - brak komputerów, dostępu do internetu wielu gospodarstw domowych – groźba wykluczenia cyfrowego
 - mieszkańcy Gminy Stary Sącz preferują w znacznie większym stopniu bierne formy spędzania czasu wolnego jak: oglądanie tv czy spotkania towarzyskie lub korzystanie z komputera, które przedkładane są nad szeroko pojętą aktywność ruchową.
- brak wśród badanych optymizmu dotyczącego poprawy sytuacji materialnej

- brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży
- brak specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi
- brak elastycznego czasu działania przedszkoli i świetlic w sposób umożliwiający aktywność zawodową rodziców
- konserwatyzm społeczności lokalnej przejawiający się niechęcią do radykalnych zmian oraz otwarciem na nowe rozwiązania gospodarcze i społeczne
- wzrost zaburzeń psychicznych wśród zmarginalizowanych: frustracji, apatii, depresji, ogólnego „zniechęcenia do życia”
- brak placówek opiekuńczo – wychowawczych, domu pomocy społecznej, pogotowia opiekuńczego, brak mieszkań socjalnych,
- złe warunki lokalowe Ośrodka Pomocy Społecznej
- brak placówek dla osób bezdomnych (jadłodajnie, noclegownie)
- słabo rozwinięta baza stołówkowa w szkołach
- rosnąca ilość osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych tym zjawiskiem
- obiektywne trudności zdiagnozowania problemu przemocy w rodzinie
- brak środka transportu dla opiekunek celem poszerzenia oferty usług opiekuńczych na tereny wiejskie

3.3. Zagrożenia, trudności

- bardzo wysokie bezrobocie regionu szacowane na około 18 – 20% w gminie

- słabość lokalnego rynku pracy
- brak większych zakładów przemysłowych
- inwestycje zewnętrzne – brak ofert ze strony poważnych strategicznych inwestorów, wyrażających chęć inwestowania na obszarze miasta
- wciąż zbyt słabo rozwijająca się baza turystyczna, przyczyniająca się do zredukowania bezrobocia
- niedofinansowane placówki pomocowe
- sytuacja makroekonomiczna – ciągła niestabilność finansów publicznych zagraża długofalowemu planowaniu
- zagrożenia klimatyczne – związane z możliwością występowania cyklicznych klęsk powodziowych, osuwisk destabilizujących życie mieszkańców i utrudniających trwały rozwój gospodarczy miasta
- słabo rozwinięty transport publiczny, zwłaszcza z większymi ośrodkami miejskimi
- zwiększające się trudności w dostępie do opieki zdrowotnej
- zmniejszająca się ilość środków finansowych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej
- zwiększający się zakres czynności dotyczących pomocy społecznej przy jednoczesnym zmniejszeniu środków z budżetu centralnego

3.4. Mocne strony

- struktura demograficzna – dobra struktura wiekowa mieszkańców, względnie duży wskaźnik przyrostu naturalnego, duży udział osób w wieku szkolnym i przedszkolnym łącznej populacji Gminy
- wysoki wskaźnik aktywności gospodarczej
- duża identyfikacja mieszkańców z Gminą
- poczucie przynależności lokalnej
- potęgowanie tradycji, lokalnej, rodzinnej, wspólnotowej

- pracowitość i zapobiegliwość mieszkańców
- walory środowisko naturalnego
- walory zabytkowe miasta
- walory turystyczne i agroturystyczne
- szkoły: w Starym Sączu istnieje duża ilość szkół średnich
- wysoki poziom wydatków inwestycyjnych w stosunku do wydatków ogółem
- Stary Sącz – naturalne centrum regionu
- dobrze rozwinięta infrastruktura sportowo – rekreacyjna: orliki, place zabaw, parki
- spora liczba opiekunów osób niepełnosprawnych, którzy pobierają świadczenie pielęgnacyjne – 175 przypadków
- większe ruchy migracyjne mają miejsce na terenach wiejskich należących do Gminy, gdzie większy jest zarówno napływ jak i odpływ ludności
- większy udział osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym
- istnienie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób niepełnosprawnych z zaburzeniami psychicznymi
- istnienie Punktu Konsultacyjnego do spraw Uzależnień i Przemocy w Rodzinie
- organizowanie dyżurów prawnika i psychologa w siedzibie Punktu Konsultacyjnego do spraw Uzależnień i Przemocy w Rodzinie
- istnienie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- możliwość wykorzystywania środków pochodzących z Unii Europejskiej
- wykwalifikowana i doświadczona kadra pomocy społecznej
- dobrze zdiagnozowany obszar bezrobocia

- posiadanie Gminnego Programu Profilaktyki nad Dzieckiem i Rodziną wraz z diagnozą
- istnienie zespołu interdyscyplinarnego
- istnienie świetlicy
- istnienie usług opiekuńczych w ofercie Ośrodka Pomocy Społecznej
- współpraca z Caritasem i Stowarzyszeniem „Gniazdo”
- współpraca z Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym w zakresie wolontariatu
- współpraca z Sądeckim Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej

3.5. Szanse

- członkostwo w Unii Europejskiej, umożliwiające szersze uczestnictwo w programach pomocowych z Europejskiego Funduszu Społecznego
- wzrost zainteresowania dzieci i młodzieży różnymi formami edukacji
- atrakcyjność terenu: przyroda, historia, zabytki
- poprawiająca się koniunktura gospodarcza Polski: wzrost PKB, powolny spadek bezrobocia
- otwarcie zagranicznych rynków pracy przyczyniające się do redukcji bezrobocia
- pomoc Unii Europejskiej dla rolników – dopłaty bezpośrednie, ubóstwo dotyczy zwłaszcza terenów wiejskich – małorolni właściciele gospodarstw
- rozwój profilaktyki zdrowotnej, przejawia się to między innymi wydłużaniem życia Polaków
- udana współpraca Gminy z innymi ośrodkami w celu realizacji drogich projektów

- poszerzenie współpracy z instytucjami pozarządowymi
- poszerzenie oferty pomocowo - konsultacyjnej o kolejnych specjalistów

3.6. Podsumowanie

Analiza SWAT umożliwia wyłonienie obszarów i środowisk, w których występują największe deficyty. Walka z niektórymi z nich jest bardzo trudna, gdyż w dużej mierze jak w przypadku problemu bezrobocia determinowana jest przez czynniki makroekonomiczne jak: zmiany w sytuacji ekonomicznej i społecznej w kraju, występowanie większej niż zakładano inflacji, polityka monetarna czy bankowa oraz ograniczenie skłonności do inwestowania. Oczywiście istnieją mechanizmy dzięki, którym można przy odpowiednim wykorzystaniu mocnych stron Gminy podjąć walkę z problemami społecznymi, dlatego tak ważne jest wskazanie wszystkich szans i mocnych stron jak również zagrożeń i deficytów celem ich sukcesywnego niwelowania bądź zwiększania. Odbywać się to powinno przy pomocy rozsądnej lokalnej polityki społecznej, której budowa możliwa będzie przy zachowaniu zasady partnerstwa między instytucjami i organizacjami pomocowymi a samorządem przy jednoczesnym uwzględnieniu opinii społeczności lokalnej. Oczywistym jest, że w polityce społecznej nie można bezpośrednio planować z poziomu władz lokalnych wszystkich kierunków działań z uwagi na silny związek tej sfery z polityką centralną państwa, uwzględniać należy czynniki pobudzające do rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy. Spectrum problemów społecznych w Gminie Stary Sącz jest podobnie jak na terenie całego kraju bardzo szerokie i złożone, jednak najważniejszą kwestią ogólną, która wymaga szczególnego i metodycznego podejścia wydaje się walka z szeroko pojętym wykluczeniem społecznym, usystematyzowanie działań skierowanych na osoby nim dotknięte oraz potencjalnie zagrożone. Z diagnozy do strategii i analizy świadczeń przyznawanych przez OPS i komórkę Świadczeń Rodzinnych wynika, że najważniejszymi problemami mieszkańców Gminy są: ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie, problemy te często wzajemnie się implikują. W związku z tym ważne jest stworzenie sprawnego systemu oddziaływań o charakterze prewencyjnym

i interwencyjnym, który przyczyni się do zmniejszenia rozmiarów powyższych zjawisk. Problemem, który powinien być ważnym obszarem zainteresowania niniejszej strategii jest przemoc w rodzinie i inne patologie nierzadko z nim powiązane. Na polu walki z przemocą i innymi patologiami istotną rolę odgrywać powinien złożony ze specjalistów z różnych dziedzin Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, ważny o ile nie kluczowy element sprawnego systemu profilaktyczno – interwencyjnego służącego przeciwdziałaniu zachowaniom patologicznym na terenie Gminy. Patologie, zaburzenia ról społecznych niemal zawsze mają swe źródło w problemach powodowanych niedostatkami finansowymi, niezaradnością, niezrozumieniem mechanizmów współczesnego świata, specyficzną, minimalistyczną mentalnością, niechęcią do zmiany, postępu. Jednym z wniosków płynących z diagnozy problemów społecznych jest fakt, że istnieje duża rozbieżność między rzeczywistością a wyidealizowanym stylem życia diagnozowanych osób. Oznacza to, że w realizacji swoich celów życiowych natrafiły one na pewnym etapie na nieprzezwyciężalne bariery lub po prostu zabrakło im determinacji do ich pokonania. W zmarginalizowanych środowiskach dochodzi do dziedziczenia deficytów społecznych, dlatego kolejnym punktem strategii jest ustalenie działań oddziałujących wspierająco i wzmacniająco na proces wychowawczy dzieci i młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem rodzin najuboższych i problemowych. Z analizy wypowiedzi pracowników socjalnych oraz struktury demograficznej i struktury problemów, z jakimi spotyka się na co dzień Ośrodek Pomocy Społecznej wynika, że zwiększa się liczba osób starszych i niepełnosprawnych, także samotnych lub samotnie gospodarujących. Gmina Stary Sącz w tym zakresie posiada znaczne deficyty spowodowane ograniczeniem usług opiekuńczych tylko do terenu miasta Stary Sącz oraz brakiem Domu Pomocy Społecznej na terenie Gminy, w związku z czym należy poszukać innych form pomocowych służących poprawie warunków życiowych osób starszych i niepełnosprawnych przy wykorzystaniu mocnych stron i zasobów. Dużymi problemami Gminy są również: słabo rozwinięta komunikacja publiczna, brak dostępu do internetu wielu gospodarstw domowych, odpływ młodych osób w poszukiwaniu pracy i większych szans rozwoju zawodowego, rosnące problemy w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej, rosnąca liczba osób zmarginalizowanych, u których występują zaburzenia psychiczne. Zagrożenia te

wymagają szczegółowej analizy i stworzenia kompleksowego systemu im przeciwdziałającego przy uwzględnieniu posiadanych zasobów i ograniczeń.

Rozdział 4. Program strategii

4.1. Misja

Stworzenie zintegrowanego systemu pomocowego mającego na celu poprawę jakości życia mieszkańców, przeciwdziałanie patologiom, dysfunkcjom, wykluczeniu i marginalizacji społecznej mieszkańców Gminy Stary Sącz.

4.2 Cele, działania, wskaźniki, realizatorzy.

1. Cel strategiczny: Rozwój kompleksowego systemu wsparcia ukierunkowanego w szczególności na rodziny i dzieci zagrożone wykluczeniem społecznym.

Cel operacyjny 1.Ograniczenie liczby osób pozostających w obszarze ubóstwa, zagrożonych wykluczeniem społecznym	Działania	Wskaźniki	Realizatorzy	Źródło finansowania
	1.Wsparcie finansowe rodzin i osób najuboższych z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych	-liczba osób korzystających ze wsparcia z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego	-OPS Stary Sącz	-budżet państwa, budżet samorządu
	2.Współpraca z PUP Nowy Sącz w zakresie pozyskiwania ofert pracy, stażów, prac interwencyjnych, robót publicznych przeszkoleń, kursów	-liczba osób, które podjęły pracę, staż roboty publiczne, prace interwencyjne, przeszkolenia, kursy	-OPS Stary Sącz, PUP Nowy Sącz, Urząd Miejski w Starym Sączu	-zasoby własne realizatorów

	3.Praca w kierunku kształtowania postaw otwarty na współpracę, wiedzę i innowacje, odejścia od postaw roszczeniowych	-liczba udzielonych porad -ilość nowo podjętych działalności gospodarczych	-OPS Stary Sącz, Lokalna Grupa Działania Brama Beskidu	-zasoby własne realizatorów
	4.Funkcjonowanie giełdy towarowej mającego na celu zniwelowanie podstawowych sprzętów AGD i RTV	-liczba przyjętych i wydanych sprzętów AGD i RTV	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
	5.Podjęcie starań w kierunku pozyskanie środków przeznaczonych na przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu	-liczba inicjatyw, wniosków o pozyskanie środków przeznaczonych na przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu	-OPS Stary Sącz, ZOFAS Stary Sącz, Urząd Miejski Stary Sącz lub inne instytucje	-zasoby własne realizatorów, budżet UE
	6.Wspieranie inicjatyw pomocowych rządowych i pozarządowych przeciwdziałających ubóstwu oraz wykluczeniu społecznemu	-liczba rozdysponowanych materiałów promocyjnych -ilość działań konsultacyjnych, doradczych itp.	- OPS Stary Sącz, ZOFAS Stary Sącz, Urząd Miejski Stary Sącz lub inne instytucje	-zasoby własne realizatorów
	7.Propagowanie niepieniężnych form pomocowych: konsultacje, porady psychologiczne, prawne, doradztwo zawodowe itp.	-liczba udzielonych porad	-OPS Stary Sącz, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	- zasoby własne realizatorów
	8.Realizacja projektu finansowanego ze środków krajowych i UE mających na celu aktywizację społeczną i zawodową	-liczba osób biorących udział w projekcie	-OPS Stary Sącz, Urząd Miejski w Starym Sączu	-budżet samorządu, budżet państwa, środki UE
	9.Podjęcie starań zmierzających do powstania lokali socjalnych, mieszkań chronionych	-liczba inicjatyw, wniosków zmierzających do powstania lokali socjalnych, mieszkań chronionych	-OPS Stary Sącz, Urząd Miejski Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
Cel operacyjny 2.Wspieranie i wzmocnienie rodziców, szkół i opiekunów w procesie opiekuńczo-wychowawczym dzieci.	1.Dążenie do rozwoju działalności Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej Wsparcia Dziennego – stworzenie dodatkowych filii	-powstanie nowej filii -wzrost liczby dzieci korzystających z Placówki	-Urząd Miejski w Starym Sączu, Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego	-budżet samorządu

2. Angażowanie, motywowanie dzieci i młodzież do aktywnego spędzania wolnego czasu poprzez uczestnictwo w zajęciach na „Orlikach”, placach zabaw, klubów sportowych	-wzrastająca liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach	-Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego, szkoły, klub sportowy „Sokół”	-zasoby własne realizatorów
3. Tworzenie i wspieranie imprez o charakterze rodzinnym promujących zdrowy i aktywny tryb życia	-ilość stworzonych i wspieranych imprez	- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego, szkoły, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	-zasoby własne realizatorów
4. Kształtowanie postaw prospołecznych wśród uczniów przez działalność Młodzieżowych Liderów Promocji Zdrowia	-raport Młodzieżowych Liderów Promocji Zdrowia na temat ich działalności	-szkoły, Młodzieżowi Liderzy Promocji Zdrowia	-zasoby własne realizatorów
5. Organizowanie wypoczynku zimowego i letniego dzieci i młodzieży mającego charakter wychowawczo – profilaktyczny i proedukacyjny	-ilość dzieci i młodzieży biorących udział	- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, OPS Stary Sącz, szkoły	-zasoby własne realizatorów
6. Wspieranie inicjatyw dążących do rozwinięcia infrastruktury przedszkoli	-wzrost liczby dzieci uczęszczających do przedszkola -powstanie nowych placówek	-Urząd Miejski Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
7. Organizowanie i dofinansowanie dożywiania dzieci w szkołach i przedszkolach	-ilość dzieci dożywianych przez OPS Stary Sącz	-OPS Stary Sącz	-budżet samorządu, budżet krajowy
8. Dążenie do zapewnienia ciepłego, pełnowartościowego posiłku w ramach programu dożywiania dzieci w szkołach i przedszkolach	-systematyczny wzrost ilości dzieci i młodzieży dożywianych ciepłym, pełnowartościowym posiłkiem	-szkoły, OPS Stary Sącz	-budżet samorządu, budżet krajowy
9. Wypłacanie świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego, stypendiów szkolnych	-liczba udzielonych świadczeń	-OPS Stary Sącz	-budżet samorządu, budżet krajowy
10. Tworzenie pozalekcyjnych klubów i kół zainteresowań w	-liczba utworzonych klubów i kół zainteresowań	-szkoły, Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego, szkoły, Gminna	-budżet samorządu, budżet krajowy

	oparcie o bazę szkolną i świetlice		Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	
--	------------------------------------	--	--	--

2. Cel strategiczny: Stworzenie sprawnego systemu działań profilaktyczno – interwencyjnych w celu zapobiegania patologiom i dysfunkcjom na terenie Gminy Stary Sącz.

Cel operacyjny	Działania	Wskaźniki	Realizatorzy	Źródło finansowania
1.Zapobieganie powstawaniu problemów uzależnień ze szczególnym uwzględnieniem alkoholu i narkotyków przez rozwój profilaktyki i kształtowanie efektywnych metod do walki z uzależnieniami.	1.Edukacja lokalnych władz i rodzin co do wagi i skali problematyki uzależnień przez zapraszanie do uczestnictwa w imprezach i pogadankach profilaktycznych.	-liczba przeprowadzonych imprez i pogadek profilaktycznych z udziałem lokalnych władz i rodzin	-Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, szkoły, Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego	-zasoby własne realizatorów
	2.Podejmowanie starań zmierzających do zwiększenia liczby Młodzieżowych Liderów Promocji Zdrowia oraz ich aktywizowanie na rzecz promocji zdrowego stylu życia w środowiskach rówieśniczych.	-wzrost liczby Młodzieżowych Liderów Promocji Zdrowia -liczba zorganizowanych spotkań z udziałem Młodzieżowych Liderów Promocji Zdrowia	-szkoły, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	-zasoby własne realizatorów
	3.Zwiększenie akcji promocyjnych związanych z działaniami profilaktycznymi ukierunkowanymi na rodziny, w których występują problemy uzależnień.	-wzrost liczby rozpropagowanych plakatów, ulotek, artykułów prasowych i internetowych -wzrost promocji medialnych	-OPS Stary Sącz, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Wsparcia Dziennego, szkoły	-zasoby własne realizatorów
	4.Systematyczne pogłębianie wiedzy na temat uzależnień w rodzinach przez członków Zespołu Interdyscyplinarnego, GKRPA i pracowników socjalnych	-liczba odbytych szkoleń dotyczących problematyki uzależnień	-Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA, pracownicy socjalni	-zasoby własne realizatorów
	5.Rozwój kompleksowej pomocy (pracownik socjalny, psycholog, prawnik, terapeuta) dla rodzin z występującymi problemami uzależnień	-liczba udzielonych porad	-OPS Stary Sącz, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-zasoby własne realizatorów

	6. Monitorowanie skali problemów uzależnień oraz ich diagnoza w środowisku lokalnym.	-przeprowadzone badania dotyczące problemów uzależnień	-OPS Stary Sącz, GKRPA	-zasoby własne realizatorów
	7. Stworzenie skrzynki pocztowej (e-mail) oraz telefonu zaufania dla osób mających do czynienia z problemami uzależnień.	-liczba zgłoszeń skierowanych na skrzynkę pocztową i telefon zaufania	-OPS Stary Sącz, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-zasoby własne realizatorów
Cel operacyjny 2. Przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie.	1. Sukcesywny rozwój działalności Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-raporty, sprawozdania dotyczące działalności Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-zasoby własne realizatorów
	2. Rozwój kompetencji Zespołu Interdyscyplinarnego	-liczba odbytych szkoleń, kursów -liczba członków Zespołu Interdyscyplinarnego	-Zespół Interdyscyplinarny	-zasoby własne realizatorów
	3. Poszerzenie działalności interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób uzależnionych i/lub stosujących przemoc w rodzinie	-liczba osób uczęszczających na zajęcia GKRPA, AA, grup wsparcia -liczba interwencji pracowników socjalnych, policji w danej rodzinie	-OPS Stary Sącz, GKRPA, Policja	-zasoby własne realizatorów
	4. Szerzenie edukacji i zwiększanie wrażliwości społecznej wśród społeczności lokalnej w temacie zjawiska przemocy w rodzinie.	-liczba wydanych artykułów prasowych oraz internetowych, broszur, ulotek, audycji medialnych	-Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie, OPS Stary Sącz, GKRPA	-zasoby własne realizatorów
	5. Stworzenie skrzynki pocztowej (e-mail) oraz telefonu zaufania dla osób mających do czynienia z przemocą w rodzinie.	-liczba zgłoszeń skierowanych na skrzynkę pocztową i telefon zaufania	-OPS Stary Sącz, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-zasoby własne realizatorów
	6. Stworzenie grupy wsparcia dla osób dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie.	-liczba osób uczestniczących w grupie -ilość sesji grupowych	-Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie	-zasoby własne realizatorów

3. Cel strategiczny: Wyrównanie szans osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych, seniorów oraz pomoc osobom i rodzinom, które ucierpiały na skutek niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.

Cel operacyjny	Działania	Wskaźniki	Realizatorzy	Źródło finansowania
<p>1. Poprawa warunków życiowych osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych seniorów.</p>	<p>1. Realizacja i podnoszenie jakości usług opiekuńczych</p>	<p>-uczestnictwo opiekunek środowiskowych w szkoleniach merytorycznych</p> <p>-zwiększenie liczby osób z uprawnieniami opiekunek(ów) środowiskowych (również poprzez udział w projektach szkoleniowych współfinansowanych z UE)</p>	<p>OPS Stary Sącz, szkoły nadające uprawnienia</p>	<p>zasoby własne realizatorów, budżet UE</p>
	<p>2. Wspieranie inicjatyw na rzecz ochrony i promocji zdrowia.</p>	<p>-liczba wydanych artykułów prasowych oraz internetowych, broszur, ulotek, audycji medialnych</p>	<p>OPS Stary Sącz, ośrodki zdrowia, Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”</p>	<p>zasoby własne realizatorów, budżet UE</p>
	<p>3. Podjęcie działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych w budynkach instytucji użyteczności publiczności</p>	<p>-liczba inicjatyw, wniosków zmierzających do likwidacji barier architektonicznych w budynkach instytucji</p>	<p>OPS Stary Sącz, Urząd Miejski, szkoły, ośrodki zdrowia, Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”, Kościół Katolicki</p>	<p>zasoby własne realizatorów, budżet krajowy, budżet UE</p>
	<p>4. Wsparcie finansowe, konsultacyjne, prawne, psychologiczne dla osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych, seniorów i ich rodzin.</p>	<p>-ilość udzielonych porad, konsultacji, środków finansowych</p>	<p>OPS Stary Sącz, Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie</p>	<p>budżet samorządu, budżet państwa</p>
	<p>5. Podjęcie starań w kierunku zmiany obrazu osoby starszej jako jednostki biernej społecznie</p>	<p>-liczba wydanych artykułów prasowych oraz internetowych, broszur, ulotek, audycji medialnych</p>	<p>OPS Stary Sącz, Kościół Katolicki</p>	<p>zasoby własne realizatorów</p>
	<p>6. Pozyskiwanie sprzętu ortopedycznego i rehabilitacyjnego indywidualnych darczyńców, sponsorów, innych instytucji i wypożyczanie go dla osób</p>	<p>-liczba przyjętych i wydanych sprzętów ortopedycznych i rehabilitacyjnych</p>	<p>OPS Stary Sącz</p>	<p>zasoby własne realizatorów</p>

	niepełnosprawnych, długotrwale chorych			
	7.Powstanie mapy informacyjnej instytucji pomocowych dla osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych i seniorów	-stworzenie mapy -liczba udzielonych informacji	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
	8.Promocja działalności Klubu Seniora jako miejsca aktywizowania osób starszych	-liczba uczestników Klubu Seniora -liczba podjętych akcji promujących Klub Seniora	-Klub Seniora, OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
Cel operacyjny	1.Rozwój współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo” i Środowiskowym Domem Samopomocy w Cyganowicach	-liczba konsultacji międzyinstytucjonalnych -liczba uczestników klubowiczów ŚDSu	-OPS Stary Sącz, Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”, ŚDS	-zasoby własne realizatorów
2.Rozwój współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych i seniorów.	2.Rozwój współpracy z Wolontariatem Szkolnym: Gimnazja, Licea	- liczba osób objętych wolontariatem	-OPS Stary Sącz, szkoły	-zasoby własne realizatorów
	3.Rozwój współpracy z Narodowym Funduszem Zdrowia, PFRONem w celu pozyskania środków na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego oraz organizowanie turnusów rehabilitacyjnych	-liczba konsultacji międzyinstytucjonalnych -liczba osób, które uzyskały sprzęt rehabilitacyjny, ortopedyczny oraz dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych ze środków PFRON	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
	4.Rozwój współpracy z Urzędem do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych celem uzyskania pomocy finansowej dla kombatantów i osób represjonowanych	-liczba osób, które otrzymały wsparcie z Urzędu do spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów

	5. Podejmowanie działań prowadzonych przez instytucje, organizacje i grupy społeczne mających na celu wsparcie członków rodzin osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych, seniorów	-liczba wspieranych inicjatyw	-OPS Stary Sącz, Kościół Katolicki, Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”, ŚDS	
Cel operacyjny 3. Wsparcie dla osób i rodzin, które poniosły straty w wyniku wystąpienia niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.	1. Udzielenie wsparcia finansowego rodzinom i osobom dotkniętym skutkami niekorzystnych zjawisk atmosferycznych.	-liczba osób i rodzin, którym udzielono wsparcia	-OPS Stary Sącz, -Małopolski Urząd Wojewódzki	-budżet gminy -budżet województwa
	2. Prowadzenie poradnictwa w zakresie możliwości uzyskania pomocy świadczonej przez różne instytucje osobom pokrzywdzonym przez niekorzystne zjawiska atmosferyczne.	-liczba osób, którym udzielono porad	-OPS Stary Sącz -Urząd Miejski Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
	3. Stworzenie sprawnego systemu reakcji w zakresie szacowania szkód i doraźnej pomocy.	-liczba sporządzonych szacunków strat -liczba osób objętych doraźną pomocą	-OPS Stary Sącz -Urząd Miejski -Straż Pożarna	-zasoby własne realizatorów

4. Cel strategiczny: Stworzenie systemu wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez aktywizację zawodową i społeczną.

Cel operacyjny	Działania	Wskaźniki	Realizatorzy	Źródło finansowania
1. Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy.	1. Realizacja systemowego projektu „Program aktywizacji społecznej i zawodowej czas na aktywność w „Grodzie Kingi”	-ilość beneficjentów projektu -zrealizowane edycje projektu	-OPS Stary Sącz -Wojewódzki Urząd Pracy	-środki UE -budżet samorządu -budżet krajowy
	2. Kreowanie kontaktów między osobami bezrobotnymi i poszukującymi pracy, a PUP w celu uzyskania ofert pracy, kursów, szkoleń, porad zawodowej.	-ilość osób, które otrzymały informację o ofertach pracy, kursach, przeszkoleniach, poradach zawodowej.	-OPS Stary Sącz -PUP Nowy Sącz	-zasoby własne realizatorów
	3. Podejmowanie działań wspierających organizowanie staży, prac interwencyjnych, robót publicznych.	-ilość działań wspierających organizowanie staży, prac interwencyjnych, robót publicznych	-OPS Stary Sącz -Urząd Miejski Stary Sącz -PUP Nowy Sącz	-zasoby własne realizatorów
	4. Sukcesywne doradztwo zawodowe, poradnictwo, orientacja i doradztwo zawodowe.	-liczba osób, które otrzymały porady zawodowe -szkolenia odbyte przez pracowników merytorycznych	-OPS Stary Sącz -szkoły (w ramach zajęć wychowawczych) -Lokalna Grupa Działania Brama Beskidu	-zasoby własne realizatorów
Cel operacyjny 2. Rozwój systemu wsparcia dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy.	1. Udzielanie pomocy finansowej z systemu pomocy społecznej dla osób bezrobotnych i poszukujących pracy.	-liczba i rodzaj udzielonej pomocy (zasiłki celowe i okresowe)	-OPS Stary Sącz	-budżet samorządu -budżet państwa

	2.Wzmacnianie postaw ukierunkowanych na rozwój zawodowy i aktywne poszukiwanie pracy.	-ilość osób, które systematycznie rozwijają ścieżkę zawodową i/lub na różne sposoby starają się znaleźć pracę (raporty OPS Stary Sącz)	-OPS Stary Sącz -Lokalna Grupa Działania Brama Beskidu -PUP Nowy Sącz	-zasoby własne realizatorów
	3.Rozwój platformy wymiany danych SEPI celem uzyskania kompletnej informacji o osobach poszukujących pracy i bezrobotnych.	-ilość zamówionych zaświadczeń -ilość pozyskanych informacji	-OPS Stary Sącz -PUP Nowy Sącz	-zasoby własne realizatorów
	4.Tworzenie bazy danych ofertach pracy, szkoleniach zawodowych, stażach itp.	-ilość zgromadzonych ofert pracy, szkoleń zawodowych, staży itp.	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów

5. Cel strategiczny: Podniesienie efektywności działania jednostek pomocowych zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych na terenie gminy Stary Sącz.

Cel operacyjny	Działania	Wskaźniki	Realizatorzy	Źródło finansowania
1.Sukcesywne zwiększanie efektywności działania jednostek pomocowych zajmujących się rozwiązywaniem problemów społecznych.	1.Poszerzenie informacji na temat działania jednostek pomocowych poprzez stworzenie strony internetowej, audycji, artykułów, materiałów promocyjnych.	-działająca strona internetowa OPSu Stary Sącz -ilość audycji, artykułów, materiałów promocyjnych.	-OPS Stary Sącz -GKRPA -Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo” -ŚDS -Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie -Placówka Opiekuńczo Wychowawcza Wsparcia Dziennego	-zasoby własne realizatorów
	2.Podnoszenie kompetencji pracowników jednostek.	-ilość odbytych szkoleń, kursów, podjętych studiów	-OPS Stary Sącz -GKRPA -Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”	-zasoby własne realizatorów

			-SDS -Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie -Placówka Opiekuńczo Wychowawcza Wsparcia Dziennego	
	3.Rozwój współpracy z innymi, pozalokalnymi organizacjami działającymi na rzecz społeczeństwa przez wzajemną informację w zakresie potrzeb i rodzin, oraz form świadczonej pomocy.	-ilość nawiązanych kontaktów	-OPS Stary Sącz -inne jednostki pomocowe	-zasoby własne realizatorów
	4.Podniesienie efektywności pracy socjalnej poprzez wgląd superwizora.	-raporty, sprawozdania superwizora.	-OPS Stary Sącz	-zasoby własne realizatorów
	5.Wspieranie rozwoju działalności o poradnictwo prawne, psychologiczne, zawodowe.	-ilość podjętych inicjatyw wspierających	-OPS Stary Sącz -GKRPA -Stowarzyszenie na rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo” -ŚDS -Punkt Konsultacyjny ds. Uzależnień i Przemocy w Rodzinie -Placówka Opiekuńczo Wychowawcza Wsparcia	-zasoby własne realizatorów

4.3 Realizacja i monitoring strategii.

Realizację strategii powierza się Kierownikowi Ośrodka Pomocy Społecznej w Starym Sączu. W zakres realizacji wchodzi m.in.: koordynacja działań poszczególnych realizatorów, rozdzielenie kompetencji między realizatorami, objaśnianie szczegółów wdrażania poszczególnych działań, a także dbanie o spójność, celowość i efektywność podejmowanych działań.

Realizator strategii zajmie się jej monitorowaniem. Monitoring będzie opierał się

o coroczne sprawozdania. Każde sprawozdanie należy sporządzić po roku funkcjonowania strategii, nie później niż 3 miesiące po zakończeniu rocznego okresu.

Monitoring będzie sporządzony w oparciu o tabele zawarte w podrozdziale 4.2 i winien na bazie wskaźników zawierać opis realizacji poszczególnych działań. Ewentualne braki realizacji niektórych działań lub ich części powinny znaleźć się w wyjaśnieniach.

4.4 Prognoza zmian w zakresie objętym strategią.

Przyjęta strategia będzie obowiązywała przez około 7 lat. Jest to więc względnie długi okres, z tego względu przyjęto postulat wprowadzanie pewnych modyfikacji strategii.

Roczne sprawozdania mogą być podstawą zmian w zakresie objętym strategią. Oczekujemy, że realizatorzy działań zbiorą spostrzeżenia, mocne i słabe strony przyjętych rozwiązań, a także wyjdą z inicjatywą modyfikacji istniejącego planu. Ważne jest także to, aby w miarę możliwości zbierać opinie od beneficjentów zaangażowanych w realizację strategii: klientów Ośrodka Pomocy Społecznej, uczniów szkół, mieszkańców gminy. Dopuszcza się: modyfikację istniejących działań, a także opracowanie nowych. W takich przypadkach należy odpowiednio je wkomponować w przyjęte cele strategiczne i operacyjne. Jeżeli zaistnieje potrzeba opracowania zupełnie nowatorskich działań postuluje się określenie odpowiednich celów, wskaźników, realizatorów, źródeł finansowania – według metody przyjętej w strategii.

Wskazane wyżej zmiany należy przyjąć w formie uchwały Rady Gminy w porozumieniu z podmiotami zaangażowanymi w przyjęte rozwiązania.

4.5 Podstawa prawna

Obowiązek opracowania przez samorząd gminny lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika wprost z art. 17 ust. 1 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r., nr 175, poz. 1362) oraz art. 4. ust. 2 ustawy z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmu (Dz. U. z 2007 r. nr 70, poz. 473 z późn. zm.).

